

ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΜΑΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ
ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ & ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Σίνα 4, 454 44 ΙΩΑΝΝΙΝΑ, Τηλ.: 26510 -74000 ΦΑΞ: 26510 -79286

Διαβάζεται από 2.000 οικογένειες Ζαγορίσιων στην Ελλάδα και σ' όλον τον κόσμο ΚΩΔΙΚΟΣ 092571

ΕΤΟΣ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ ΕΚΤΟ
ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 417
ΜΑΡΤΙΟΣ
2013

Μαρτιάτικες παιδικές αναμνήσεις

Μετεωρολογικά η άνοιξη είναι εποχή του χρόνου που ακολουθεί τον χειμώνα. Απ' το κρύο πάμε προς τη ζέση. Αυτά λένε οι επιστήμες, αλλά η ιστορία λέει άλλα. Το Ζαγόρι βρίσκεται για διακόσια χρόνια σε χειμερία νάρκη. Οι Ζαγορίσιοι που ζουν στα χωριά βρίσκονται σε υποθερμία. Οι Ζαγορίσιοι της αποδημίας ζουν με το όνειρο για ένα μήνα καλοκαιρινό στο χωριό τους. Το Ζαγόρι χρειάζεται και τις τέσσερες εποχές του χρόνου. Η άνοιξη είναι το τρίμηνο που γεννάει η γη. Το καλοκαίρι η εποχή της ωρίμανσης και της συγκομιδής. Το φθινόπωρο είναι προετοιμασία για τον χειμώνα και η εποχή της πανσπερμίας των χρωμάτων. Ο χειμώνας είναι ξεκούραση και περισυλλογή.

Μάρτιος του 2013 στα χωριά μας και στα Γιάννινα και στην αποδημία. Η πρωτομαρτιά ήταν κάποτε πρωτοχρονιά γιατί σηματοδοτούσε την έναρξη ενός δημιουργικού χρονικού διαστήματος. Ο Μάρτιος με τις γιορτές, με τη γη που παράγει, με τ' αγρίμια που ξυπνούν, με τα πουλιά που επιστρέφουν απ' το νότο. Μολογούν οι γιαγιάδες ότι παλιότερα έπλεκαν «μαρτίτσια» και τα φορούσαν στον καρπό των παιδιών για να μη τα κάψει ο ήλιος. Σήμερα υπάρχουν γιαγιάδες στα χωριά, αλλά δεν υπάρχουν παιδάκια. Λένε ακόμα ότι τα «μαρτίτσια» μετά από δέκα μέρες τα πετούσαν στα δέντρα για να τα βρουν τα πουλιά να πλέξουν φωλιές. Σήμερα η αμυγδαλιά και η κερασιά της αυλής δεν υπάρχει και τα πουλιά φωλιάζουν στις ράχες. Έρχονται τα χελιδόνια στις ποδιές της σκεπής και στα στέγαστρα και φτιάχναν τις φωλιές τους. Γέμιζε η κορομηλιά σπουργίτια. Ξυπνούσαμε το πρωί και προτού νιφτούμε τρώγαμε μια χαψιά ψωμί για να μη μας «τσακίσει ο κόκυρος». Στον ορίζοντα ψηλά πετούσαν τα «κουκάλογα» με τα μεγάλα φτερά, πάνω στα οποία έφεραν τον κούκο απ' τις ζεστές χώρες. Μάρτιο και το πρωί πυκνός καπνός ανεβαίνει απ' το μπουχαρί στον ουρανό σαν πύραυλος, γιατί στη γωνιά βράζει το κακάβι με τον τραχανά. Θα φάνε μικροί και μεγάλοι. Οι μικροί σχολείο, οι μεγάλοι στις δουλειές της γης. Τα οικόσιτα ζώα θα βγουν για βοσκή και τ' αχούρια θέλουν σκούπισμα. Η κοπριά μαζεύεται για το χωράφι και τ' αμπέλι. Τα μοσχαράκια πεινάνε και θέλουν χορτάρι στον ταβλά τους, ενώ τα κατσικάκια χοροπηδούν και σαλτάρουν πέρα δώθε και πεινάνε περισσότερο, γι' αυτό θέλουν καρπό. Ο κόκκορας εκκωφαντικός, διαλαλεί ότι οι κότες του πεινάνε κι ανοίγει η γιαγιά την πόρτα. Ρίχνει καρπούς στην αυλή κι οι κότες ξεφωνίζουν γύρω της, ενώ ένα κοπάδι σπουργίτια βουτάνε απ' την μυγδαλιά κι ανακατεύονται

Ιερός Ναός Κοιμήσεως Θεοτόκου και η αυλή του σχολείου στον Ελαφότοπο.

με τις κότες. Μάρτιος στα Γιάννινα ανάμεσα στα τοιμέντα και στα καυσάερια και στις αναμνήσεις μας.

Χιλιάδες εικόνες απ' το χωριό, απ' το Ζαγόρι. Παραστάσεις ανεξίτηλες από εποχές ζωντανές, από χωριά γεμάτα. Προτού ανέβει ο ήλιος, στον «τροχό» στρογγυλοκάθονταν ο γύφτος και περίμενε τα δικέλια και τις τσάπες που χρειαζόνταν επισκευή. Έφεραν οι χωριανοί τα τσεκούρια και τις κλαδευτήρες για τρόχισμα. Ο μπάμπας Γιώργος έβγαζε τις λαιμαργιές και τα κουσκούνια και τις τριχιές κι ετοιμάζονταν για σπορά. Καλίγωνε τ' άλογα, διόρθωνε τα σαμάρια, έλεγχε την μηχανή και τ' αλέτρι. Καμπάνα για εσπερινό και για λειτουργία. Μπακάλικά και καφενεία. Λουκούμια σε ξύλινα κουτιά και χαλβάς σε μεταλλικούς κουβάδες. Καραμέλες αστεράκια για γερά δόντια. Άλλα παιδιά έχουν ν' αγοράσουν κι άλλα «σε κοιτούν στα μάτια». Σχολεία με δυο και τρεις δασκάλους. Οι αϊθουσες του σχολείου σαν κυψέλες μελισσών και στα διαλείμματα αχολογούσε το χωριό. Για να παίξουμε σκλαβάκια βάζαμε ποδαράκια και διαλέγαμε και τα υπόλοιπα παιδιά θεατές. Το μεσημέρι παίζαμε

γουρούνα με τενεκεδάκι και φορτωτήρα απ' το σπίτι. Κι όλα τα καλάμια μαυρισμένα απ' τα χτυπήματα. Τα κορίτσια σε άλλο χώρο να παίζουν την μέλισσα και να τραγουδάνε. Και μετά το σχολείο μας έβαζαν οι γιαγιάδες κι οι μανάδες για δουλειά: – Σύρε να βρεις την γκαϊλω, θ' απόμ'κε στον Αθανάση. – Σύρε στ' καλύβα να φέρς δυο αγκαλιές κλαδί. – Σύρε στον Κίτσιο, λείπει η γίδα η κανούτα. Οι κορφές χιονισμένες, απαγορευτικές. Το καλοκαίρι θα τις περπατήσουμε. Παρακάτω τα δέντρα σε φουσκοδεντριά, τα χαιδεύει κρύο αεράκι. Ξεχωρίζουν κάτι μυγδαλιές και κορομηλιές. Οι πλαγιές στον ορίζοντα δειλά δειλά πρασινίζουν με χορταράκι. Χωράφια οργωμένα περιμένουν τον σπορέα και το ζευγάρι. Στα όρια του χωριού ψηλά στον ουρανό πλανιούνται γεράκια μ' ορθάνοιχτα μάτια. Γυρίζει ο ήλιος στη μάνα και μαζευόμαστε στα μπάσια, γύρω στη γωνιά. Τυχάνει καμιά πατάτα στη χόβολη ή κάστανα ψημένα στα κάρβουνα. Θα παίξουμε με το «κότσι» ή «κουκουβάστις» με τη γιαγιά. Ίσως κανένα παραμύθι σαν τον «Γιάννη τον πρματευτή» ή το άλλο «Βουτηχτής μεσ' το γιαλό». Χασμουρητό και βλέφαρα αδύναμα κι αποκάτω απ' τη βελέντζα.

Κι ο πολυπρόσωπος Μάρτης φτάνει στα σκολάσματα. Στις 25 τα παιδιά συντεταγμένα, με τη σημαία μπροστά, θα πάμε εκκλησιά για τον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου. Θα γυρίσουμε στο σχολείο για την γιορτή, να παίξουμε το έργο «Να ζει το Μεσολόγγι» και να τραγουδήσουμε «Όλη δόξα, όλη χάρη». Διδασκόμασταν τότε ελληνοχριστιανικά και νοιώθουμε σήμερα έλληνες με συνέχεια και συνέπεια. Την Αποκριά περιμέναμε την κρεασόπιτα, ανοιχτή ή σκεπαστή δεν έχει σημασία. Στο διαίτολόγιο της εποχής εκείνης είχε την μοναδικότητά της. Την Κυριακή της Τυρινής η τυρόπιτα μοσχοβολούσε απ' τα αγνά υλικά της και η νοστιμάδα της απ' το ψήσιμο στον γάστρο δεν περιγράφεται. Τις αποκριάτικες μέρες οι μεγαλύτεροι ντύνονταν μασκαράδες και η κορύφωση ήταν η φωτιά το βράδυ της Κυριακής.

Αστεία και τραγούδια αποκριάτικα. Κατανάλωση τσίπουρου και κρασιού. Είχε άλλη αξία η διασκέδαση της εποχής εκείνης. Λίγες στιγμές ευχαρίστες και σκληρή δουλειά. Οι άνθρωποι χωρίς άγχος και ευτυχισμένοι. Σήμερα η διασκέδαση είναι καθημερινή και πολυδάπανη. «Παν μέτρον άριστον...» έλεγαν οι πρόγονοί μας και δυστυχώς το παρελθόν δεν διδάσκει ορισμένους σήμερα. Δύσκολες μέρες για τους πολίτες κι ας σκαλίσουμε τη μνήμη μας ν' αντλήσουμε διδάγματα.

Απόστολος Ντιναλεξης

Άνοιξη 2013!.. Οι αριθμοί των ετήσιων χρόνων, που μας φέρνουν πάντα την Άνοιξη, εναλλάσσονται προοδευτικά, ωστόσο η λέξη «**Άνοιξη**» μένει πάντα ατόφια, απaráλλακτη, εκφραστική.

Χρονογράφημα

Η Γλυκυτάτη Άνοιξη...η...

Σταύρου Συκιώτη

Πέρα από τους ενήλικους, ο ερχομός της άνοιξης χαροποιεί και τα παιδιά. Η φωτογραφία το αποδεικνύει...

Ποια είναι η «Άνοιξη»; Σ' ένα μικρό γλωσσολογικό λεξικό που έχω στο γραφείο μου, γράφει: «Ουσ. η εποχή του χρόνου που ακολουθεί το χειμώνα/ η εποχή της νεότητας/ η περίοδος της ακμής, της άνθησης» (Λεξ. Τεγόπουλου-Φυτράκη).

Παράγωγη του ρήματος «ανοίγω» η λέξη Άνοιξη. Προνομιακή λέξη, αφού το ρήμα της μας «**ανοίγει τα μήκη και τα πλάτη**» των οριζώντων της ζωής μας. «**Ουδέν κρυπτόν**», όπου το ρήμα «ανοίγω» έχει τη θέση του. Από την καθημερινότητά μας, στη λειτουργία του εγκεφάλου μας (ανοικτό μυαλό), των συναισθημάτων μας στην καρδιά (μου άνοιξε την καρδιά του) μέχρι την ατέλειωτη γκάμα δράσης και απασχόλησης, μέχρι το ημερήσιο «άνοιγμα» της εφημερίδας ή της τηλεόρασης, για την πληροφόρηση ειδήσεων.

Αντίπαλο του ρήματος «κλείνω», το ρήμα «ανοίγω», μας ανοίγει κάθε κλειστή πόρτα και μας μπάζει σ' όλους τους αναγκαίους χώρους λειτουργίας και δράσης, από την καθημερινότητά μας, στην δημιουργία μας, την πνευματικότητά μας και την κοινωνικότητά μας.

Εννοιολογική η σημασία των λέξεων και των ρημάτων τους, δεν αναφέρονται μόνο στον άνθρωπο, αλλά σε κάθε τομέα και εκδήλωση των φαινομένων ζωής. Κι' ένας τέτοιος τομέας είναι και η φύση, το φυσικό μας περιβάλλον, το οποίο υφίστα-

ται, ολοχρονίς, τις συνέπειες των καιρικών συνθηκών κάθε εποχικής περιόδου. Φυσικά, στο φυσικό περιβάλλον συμπεριλαμβάνονται όχι μόνο το φυτικό περιβάλλον αλλά και τα ζώα και τα πουλιά. Όλα αυτά υφίστανται αυτές τις συνέπειες, σ' όλη τη διάρκεια του ετήσιου χρόνου, με αποτέλεσμα να επηρεάζεται γενικά ο τρόπος ζωής τους και η ανάγκη προσαρμογής.

Γενικά, θεωρούμε πως το διάστημα ενός ετήσιου χρόνου αποτελεί έναν κύκλο, που επαναλαμβάνεται κάθε μετρούμενη χρονιά, με την αλληλοδιαδοχή των εποχών και λόγω των καιρικών φαινομένων που παρουσιάζει αποτελεί, τρόπον τινά, μια αφετηρία-έναρξη και ένα τέλος φθοροποιό, αυτό που χαρακτη-

ριστικά εμφανίζει η ανανέωση της βλάστησης (Άνοιξη) γενικά, και στο τέλος, μετά τη διαδρομή του ετήσιου κύκλου τη φθορά (Φθινόπωρο) και χειμωνιάτικο λήθαργο.

Με το έμπα του Μάρτη, υποδεχόμαστε την Άνοιξη, τη: «**Γλυκυτάτη Άνοιξη με τ' άνθια στολισμένη ροδοστεφανωμένη τη γη γλυκοτηράει...**

Κι η γη τη χλόη ντύνεται, τα δάση της ισκιώνουν, τα κρύα χιόνια λιώνουν, ο ουρανός γελάει...» (Ιωάν. Βηλαράς)

Η αναμενόμενη Άνοιξη δοκιμάζει, ψυχολογικά, την αντοχή αυτής της απαντοχής. Ο καιρός (οι καιρικές συνθήκες), ανάλογα με τα υποφερτά ή μακρόσυρτα φαινόμενά του, επηρεάζει καιρια την ψυχολογία μας και βασανίζει το συναίσθημα της χαρωπής προσδοκίας μας. Η Άνοιξη, με τα πολύχρωμα θέληγτρά της, είναι μια αναγέννηση της ζωής, μας χαρίζει καινούρια ψυχική δύναμη, μας ωραιοποιεί την καθημερινότητά μας, μας ξαναφέρει τη νιότη μας. Ο Έρωτας και η ποίηση είναι συμπαράστατες στην πορεία της.

Διον. Σολωμός:
«Έστησε ο Έρωτας χορό με τον Ξανθό Απρίλη, κι φύση ήρε την καλή και τη γλυκειά της ώρα...»
Χρ. Χρηστοθασιλής:
«Γεια σου χαρά σου Άνοιξη, χιλιοχαριτωμένη, βασίλισσα των εποχών και καύχημα του πλάστη, ως ήταν δώδεκα φορές ναρχόσουν το χρόνο...».

(Στο φύλλο αρ. 370/ Απρίλ. 2009 του «Ζαγοριού μας» παρουσιάσαμε ποιητική επιλογή, αναφερόμενη στην Άνοιξη).

Η λαϊκή μούσα αφιέρωσε αθάνατα δημιουργήματα, σ' όλο τον κόσμο, για την περίοδο αυτή του έτους. Ακόμα, και αρκετοί ζωγράφοι με τα έργα τους, τίμησαν την εποχή της Άνοιξης. Να αναφερθώ στο έργο του Ιταλού ζωγράφου **Μποτιτσέλι: «Άνοιξη**», όπου την παρουσιάζει σαν μια υπέροχη γυναίκα ανάμεσα σε μια φύση γεμάτη από ζωή και λουλούδια.

Ο χρόνος, έτσι όπως, κοινά, τον αντιλαμβανόμαστε, δεν είναι μονοσήμαντος. Έχει, σε σχέση με τα γεγονότα της ζωής μας, τις χρονικές περιόδους, τα δικά του γνωρίσματα. Στη ροή του, μας φέρνει πάντα Άνοιξες και Φθινόπωρα, βασανιστικά και λιποπύρια και χιονόλευκους χειμώνες. Στο πλαίσιο αυτών των περιόδων τροχοδρομεί η ζωή περιόδων προσρμογής, σε κάθε χρονική μεταβολή. «Αναγκαίον κακόν» αφού η ζωή μας ξετυλίγεται μέσα στο χρόνο και το χώρο μας. Σ' αυτή τη μοιραία διαδρομή, η Άνοιξη, η κάθε Άνοιξη, είναι για μας πάντα μια **όση πανηγυρικής χαράς.**

ΣΝ' ΑΡΕΝΤΑ

Μα, τι κι αν ξει κανείς, όταν, ως ενυπόστατο ον, βιώνει ήδη το κενό της προγεννησιακής του ανυπαρξίας;

Φωκίων Ιωάν. Καπάλης

Μονοδενδρίτες αγωνιστές στην Επανάσταση του 1821

Σε κάθε επέτειο μεγάλων ιστορικών γεγονότων του Έθνους μας, εξυμνούνται εκείνοι, που συντέλεσαν στα γεγονότα αυτά. Και είναι άξιοι της ευγνωμοσύνης μας για την προσφορά της θυσίας τους στον ηρωικό απελευθερωτικό αγώνα της Ελλάδος του 1821. Ετσι και τώρα στις 25 Μαρτίου, που γιορτάζουμε την επέτειο της Εθνεγερσίας μας, οφείλουμε ν' αφιερώσουμε λίγες γραμμές στη μνήμη εκείνων των αγωνιστών, που κατάγονταν από το Μονοδένδρι και τίμησαν όλο το Ζαγόρι. Αναφέρουμε συγκεκριμένα την οικογένεια Ανδρέα Ιωάννου από την οποία προέρχονται τέσσερις άνδρες με πλούσια δράση.

Μάλιστα οι δύο εξ αυτών τιμήθηκαν από το επίσημο Ελληνικό Κράτος με αριστεία ανδρείας και άλλες διακρίσεις.

Και κάνουμε αρχή από το γενάρχη της οικογένειας Ιωάννου, τον Ανδρέα Ιωάννου.

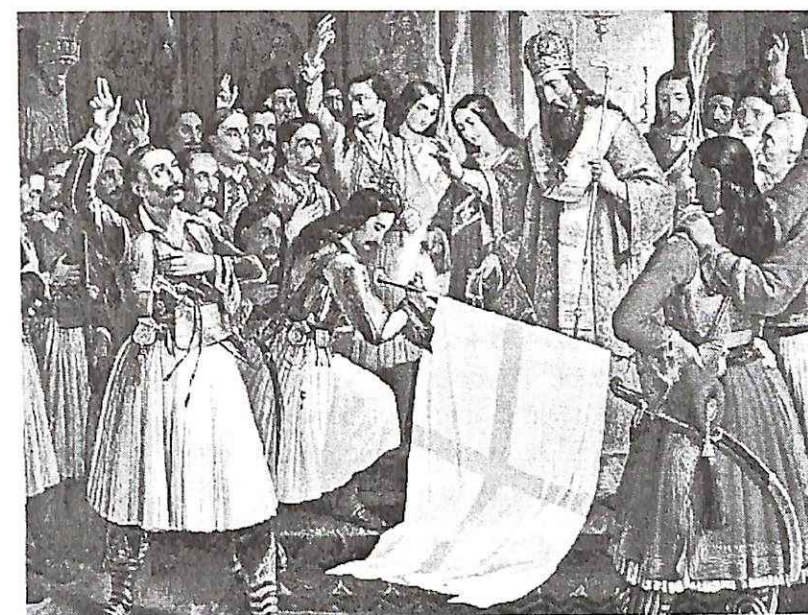
1) Ιωάννου Ανδρέας

Γεννήθηκε στο Μονοδένδρι και έφηβος βρέθηκε καταδιωγμένος από τη γεντεριά του στην Πάτρα. Εκεί μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία και κατά την Επανάσταση του '21 έλαβε μέρος σε πολλές μάχες ξεκινώντας από την Πελοπόννησο και τον Ιανουάριο του 1826 κατά την ηρωική Έξοδο του Μεσολογγίου τραυματίστηκε σοβαρά από τους Τουρκαλβανούς και έπεσε ηρωικά στο πεδίο της τιμής.

2) Ιωάννου Αναστάσιος

Γεννήθηκε στο Μονοδένδρι Ζαγορίου στις 28 Ιανουαρίου 1805. Πήρε μέρος από την αρχή του αγώνος μαζί με τον πατέρα του και τον αδελφό του Δημήτριο. Πολέμησε στο Μεσολόγγι κατά τη Β' πολιορκία, κατά την οποία σκοτώθηκαν ο πατέρας και ο αδελφός του. Επίσης παραβρέθηκε στις μάχες των Αθηνών, όπως φαίνεται από τα παρακάτω σχετικά πιστοποιητικά.

«29191. Οι υποφαινόμενοι, βεβαιούμεν ότι ο Κύριος Αναστάσιος εκ Μονοδενδρίου της

κωμοπόλεως Ζαγορίου των Ιωαννίνων της Ηπείρου, ευλαβών γονέων εγεννήθη την 28 Ιανουαρίου 1805 και εβαπτίσθη εις την Εκκλησίαν του Αγίου Αθανασίου του Μονοδενδρίου υπό του ιερέως Σακελλαρίου και ανεδέχθη υπό της αναδόχου Νούτζεννας Κόνιαρη. Το 1821 εγκατέλειψε τα πατρικά του κτήματα, την γην της γεννήσεώς του και ακολούθησε την φωνή της πατρίδος οπού τον προσκαλούσε κατά των εχθρών. Ήδη δε διακρίνεται κατοικοδημότης Αθηνών, οικογενειάρχης αμέμπτου και τιμίας διαγωγής.

Ταύτα γνωρίζοντες αυτού πάντα, και κατ' αίτησίν του δίδωμεν το παρόν πιστοποιητικόν, ίνα του χρησιμεύσει όπου ανήκει.

Εν Αθήναις την 14ην Ιανουαρίου 1865

Οι πιστοποιούντες
Χριστόδουλος Γ. Σαφέλης
εκ Μονοδενδρι
Κώστας Γ. Πέδις
εκ Μονοδενδρι
Τρ. Παπακώστας
Χ. Κοσμάς Σερραβηλής

Πιστοποιώ περί της ταυτότητος του Αναστασίου Ιωάννου ως γνωστού και συντοπίτου μου περί γεννήσεως, βαπτίσεως και των αγώνων του εβεβαιώθην υπό των πολλών αξιοτίμων κατόικων της κωμοπόλεως Μονοδενδρίου.

Α. Μπίτας
«Ωσαύτως τα αυτά πιστοποιώ και ο υποφαινόμενος Δ. Στρούμπος».

Για τις υπηρεσίες του στην πατρίδα μας πληροφορούν και άλλα πιστοποιητικά, όπως το ακόλουθο:

«29120. Πιστοποιούμεν οι υποφαινόμενοι Σωματάρχες του πρώτου Τακτικού Σώματος του Στρατεύματος, ότι ο Αναστάσιος Ιωάννου εκ Ζαγορίου των Ιωαννίνων της Ηπείρου, κατά το 1826 εις το Β' Τάγμα Πεζικού και εις τον 1^{ον} Λόχον του αυτού τάγματος, παρευρεθείς εις τας μάχας του Χαϊδαρίου, εις την Ακρόπολιν Αθηνών με την πυρίτιδα, τειθείς και εις χρέος, κατά το έτος 1827 έλαβε τον βαθμόν του λοχίου, πάντοτε χριστός και ευπειθής εις όλας τας διαταγάς των ανωτέρων τας.

Οι υπογραφόμενοι υποφαινόμεθα ο ανωτέρω αναφερόμενος φέρει και το χαλκούν αρίστειον.

Εν Αθήναις, 27 Φεβρουαρίου 1863
ακολουθούν υπογραφές
Στρ. Πίσσας, Σ. Γ. Σωνιεράς,
Α. Τζάντιος, Φ. Σήτας

3) Ιωάννου Κωνσταντίνος

Γεννήθηκε στο Μονοδένδρι Ζαγορίου. Πήρε μέρος στον Αγώνα από την αρχή μέχρι το τέλος ως ομαδάρχης. Παραβρέθηκε στις μάχες της Πλάκας, του Πέτα και Κομποτίου, υπό τη διοίκησή του Θεοδωράκη Γρίβα. Επίσης πολέμησε στα Βρισητικά και το Τρίκερι, στο τμήμα του Καράτασου όπου πληγώθηκε στο αριστερό του πόδι, στο Διότιμο και την Αθήνα, υπό τας

διαταγάς του Καραϊσκάκη, της Πέτρας και των Θηβών, υπό τον Χριστόδουλο Χατζηπέτρο και στην Κάρυστο υπό τον Φαβιέρο όπου και τραυματίστηκε. Το 1832 προήχθη στο βαθμό του Ανθυπολοχαγού όπως φαίνεται και από το ακόλουθο έγγραφο:

«253 Ελληνική Πολιτεία
Γραμματεία Στρατιωτικών
Κλάδος Προσωπικού.
αριθ. 6070

«Προς τον λοχίαν Κων/τίνο Ιωάννου.

Η Κυβέρνησις διά τας προς την πατρίδα πιστάς εκδουλεύσεις σας και την αφοσίωσίν σας ευαρεστήθη και σας προβιβάζει εις τον βαθμόν του Ανθυπολοχαγού.

Ναυπλία την 28 Μαρτίου 1832.

Γραμματεὺς
(Τ.Ε.). Π. Ρόδιος»

4) Ιωάννου Δημήτριος

Τελευταίος της οικογενείας Ιωάννου στενός συγγενής του Ανδρέα Ιωάννου. Το όνομά του αναφέρεται στα επίσημα κατάστιχα του αγώνα συμπεριληφθείς στο μικρό σώμα μαχητών υπό τον θείο του Ανδρέα, το οποίο αποτελούνταν από συγγενείς. Ανεδείχθη γενναίος μαχητής και σκοτώθηκε από τα βόλια των αντιπάλων κατά την ηρωική έξοδο του Μεσολογγίου το 1826.

Στον κατάλογο των αγωνιστών αναφέρεται και ένας άλλος Μονοδενδρίτης με το όνομα Μπέλλος Κων/τίνος, ο οποίος για τις υπηρεσίες του προς την πατρίδα καθ' όλη τη διάρκεια του αγώνα συνταξιοδοτήθηκε από το Ελληνικό Κράτος το 1867. Έτη υπηρεσίας: [Αγώνος διπλά 15 και 2 μήνες].

Ας είναι, η σύντομη αυτή αναφορά μας στους εκλεκτούς γόνους του Μονοδενδρίου, ένα ελάχιστο δείγμα τιμής και ευγνωμοσύνης, που οδηγημένοι από τη συνείδηση του υπέρτατου προς την πατρίδα χρέους, έσπευσαν με αληθινή αυτοπάρνηση να προσφέρουν τα πάντα για την απελευθέρωση του Έθνους μας στους ζοφερούς εκείνους χρόνους.

ΣΑΒΒΑΣ Θ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

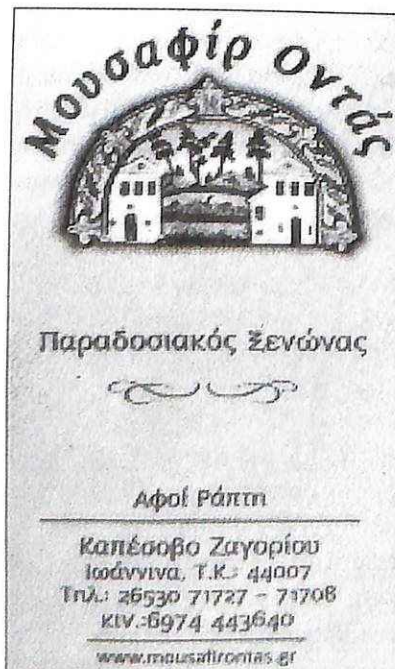
ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ
ΑΙΤΙΟΙ ΕΛΦΙΓΕ-ΕΙΚΟΝΕΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΟΥΜΑΝΗΣ

KIN.: 6978 955554
TEL.: 26510 21569 - 26510 21770
email: ktsoumanis78@hotmail.com

ΒΟΤΑΝΑ: ΜΙΑ ΠΟΛΥ ΠΑΛΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ...

Τα φυτά ομορφαίνουν και στολίζουν ένα χώρο, ταυτόχρονα όμως κάποια από αυτά έχουν και θεραπευτικές ιδιότητες για τον ανθρώπινο οργανισμό, τα γνωστά μας βότανα. Από την Αρχαία Ελλάδα ακόμα ήταν γνωστές οι ιδιότητες κάποιων βοτάνων. Ο κισσός για παράδειγμα ήταν γνωστός από την εποχή του Όμηρου. Ο αρχαίος Έλληνας θεός Διόνυσος, που ήταν ο θεός της βλάστησης, του αμπελιού, του οίνου, του κεφιού και της διασκέδασης, παριστανόταν συνήθως φορώντας στο κεφάλι του στεφάνι από φύλλα κισσού. Με κλωνάρια κισσού επίσης στόλιζαν οι αρχαίοι Έλληνες τους τοίχους της οικίας που γινόνταν κάποιο συμπόσιο. Η επιλογή του κισσού δεν ήταν βέβαια τυχαία, έρευνες της Nasa έχουν αποδείξει ότι τα φύλλα του κισσού απορροφούν τις βλαβερές ουσίες που αιωρούνται στους κλειστούς χώρους, καθορίζοντας έτσι πολιτισμούς που αναπτύχθηκαν εκτός Ελλάδας. Στο Θιβέτ, το μεγαλύτερο και ψηλότερο υψίπεδο του κόσμου με υψόμετρο 5000 μέτρα, γνωστό και ως «Στέγη του κόσμου», οι μοναχοί Λάσα μάζευαν τα σπάνια βότανα, τα έκαναν σκόνη και τα αναμείγνυν με άλλες ουσίες, παρασκευάζοντας έτσι θεραπευτικές αλοιφές.

Μπορούμε, λοιπόν, εμείς οι Ζαγορίσιοι να είμαστε περήφανοι για την πατρίδα μας για έναν ακόμη λόγο, αφού στο Ζαγόρι μας την περίοδο της Τουρκοκρατίας, από τον 17ο ως τον 19ο αι., έδρασαν διάσημοι πρακτικοί γιατροί, γνωστοί με το όνομα *Κομπογιαννίτες, Βικογιατροί, Ματσουκάδες, Σακκουλαραίοι, Καταφιανοί, Ζαγοριανοί*. Θεωρούνταν μάλιστα απόγονοι των αρχαίων Ασκληπιάδων, γιατί σύμφωνα με την αρχαία Ελληνική μυθολογία ο Μαχάων, ο γιος του Ασκληπιού, γεννήθηκε στην Πίνδο.

Ήταν αυτοδίδακτοι γιατροί και οι περισσότεροι κατάγονταν από τα χωριά του Ζαγορίου. Για την ετυμολογία του ονόματός τους υπάρχουν δύο ερμηνείες: η πρώτη επειδή θέραπευαν τους αρρώστους με ρίζες (κόμπους) - (κόμπος + έγιανα = Κομπογιαννίτης) και η δεύτερη επειδή οι γιατροί από τα Γιάννενα μετέφεραν τα βότανα σε κόμπους στο μαντήλι τους. Θέραπευαν επίσης με άνθη, φύλλα και κοτσάνια από βότανα, που μάζευαν κατά προτίμηση από το φαράγγι του Βίκου. Από εκεί προέρχεται και η δεύτερη ονομασία τους: Βίκος + γιατρός = Βικογιατρός.

Αυτοί οι εμπειρικοί γιατροί κατά μία παράδοση ασκούσαν το έργο τους από το 1690, κυρίως διέπρεψαν όμως τα χρόνια πριν και μετά την Ελληνική Επανάσταση του 1821. Ταξίδευαν παντού: Θράκη, Μακεδονία, Βουλγαρία, Σερβία, Μ. Ασία, Στερεά Ελλάδα, Πελοπόννησο. Ήταν, λοιπόν, φημισμένοι σ' όλα τα Βαλκάνια.

Ταξίδευαν παντού έφιπποι και είχαν πάντοτε μαζί τους σακούλες με βότανα (Σακκουλαραίοι). Φορούσαν «μέλαιναν και μαλλιάραν σεγκούναν» και έδεναν με πράσινη ταινία την «εις δασείς πλοκάμους κυμαίνουσαν χαιτήν των». Από το μπράτσο τους κρεμόταν ένα ματσούκι, γι' αυτό τους έλεγαν και ματσουκάδες ή ματσουκά-

ρδες. Όταν έφταναν σε ένα μέρος ο κόσμος έτρεχε να τους καλωσορίσει με φωνές, κουδουνίσματα και ζουρνάδες.

Αποτελούσαν ένα είδος αδελφότητας και οι γνώσεις τους μεταδίδονταν προφορικά από πατέρα σε γιο ή σε μαθητή. Μερικά γιατροσόφια βέβαια γράφτηκαν αργότερα με τη συνεργασία ιερομόναχων και προστέθηκαν σ' αυτά προσευχές και εξορκισμοί.

Διαιρούνταν σε δύο τάξεις: τους εξοχότατους και τους παρακατιανούς. Οι πρώτοι ήταν οι ικανότεροι, ποτέ δεν αμφέβηλαν και παρείχαν πάντα το ασφαλές φάρμακο. Οι παρακατιανοί έκαναν εξορκισμούς ή χορηγούσαν αγιασμένα άνθη (Επιτάφιου, Άγιων Τόπων κλπ.).

Στα ιατρικά συμβούλια μιλούσαν μπροστά στους αρρώστους και τους δικούς τους μια ιδιαίτερη γλώσσα, τα γνωστά κομπογιαννίτικα, που τους προσέδιδαν μεγάλη επιστημότητα και κύρος.

Μάζευαν τα βότανά τους από τη Χαράδρα του Βίκου, που είναι ανεξάντλητη πηγή φαρμακευτικών βοτάνων. Έχουν καταγραφεί 219 είδη, τα 52 όμως είναι δηλητηριώδη. Οι Κομπογιαννίτες, που γνώριζαν τις θεραπευτικές ιδιότητές τους, μάζευαν τα κατάλληλα και τα φύλαγαν σε μεγάλα μαντήλια δεμένα με κόμπο. Φυσικά η «συνταγή» επεξεργασίας των βοτάνων ήταν μυστική. Κέρδιζαν πολλά χρήματα και δεν ήταν όλοι «ταρλατάνοι». Κάποιοι υπήρξαν ευεργέτες, όχι μόνο των συγγενών και των συγχωριανών τους, αλλά και του Ζαγορίου γενικότερα. Μεταξύ αυτών διακρίθηκε ο Πανταζής Εξάρχου από το Λιασκοβέτσι, του οποίου «ο υιός Κωνσταντίνος παρακολούθησας (1784) Φιλίππουπολitas εμπόρους ροδελαίου εις Ινδίας... συνεργήσας και προς προαγωγήν της Ορθοδοξίας εν Καλκούτη» ίδρυσε εμπορικούς οίκους και ο γιος του διηύθυνε

εκεί «εμπορικόν δικαστήριον». Ο Καπεσοβίτης Πασχάλογλου «χρημάτισε ιατρός» και μυστικοσύμβουλος 4 Σουλτάνων και ευεργέτησε πολλούς ανθρώπους. Φυλακίστηκε όμως το 1821 και πέθανε λίγο αργότερα από δυσεντερία. Μαρτυρικό θάνατο βρήκε στη φυλακή και ο Καπεσοβίτης εμπειρικός γιατρός Κ. Βρούζος.

Υπάρχουν πολλές ευτράπελες διηγήσεις για τους Κομπογιαννίτες, από τις οποίες φαίνεται η επιδεξιότητα και η ευφυΐα τους, όπως αυτή με τον Βικογιατρό Καραβέλα:

Η σουλτάνα ήταν έγκυος και ο σουλτάνος ήθελε να μάθει αν είναι αγόρι –για διάδοχο– ή κορίτσι. Οι γιατροί του φοβόταν να κάνουν πρόγνωση, γιατί θα τους έπαιρνε το κεφάλι, αν δεν το πετύχαιναν!

Ο Σουλτάνος είχε ακούσει πολλά για τον Καραβέλα και τον κάλεσε να τον ρωτήσει. Ο Καραβέλας δεν φοβήθηκε. Ζήτησε να δει την σουλτάνα και όταν αυτή εμφανίστηκε της ζήτησε να περπατήσει στον οντά και μετά είπε:

«Πολυχρονεμένη μου, πρώτη φορά βλέπω τέτοιο πράγμα. Όταν πάει προς τα εκεί φαίνεται ότι θα κάνει αγόρι, κι όταν έρχεται προς τα εδώ δείχνει για κορίτσι!».

Μετά από λίγο καιρό ο σουλτάνος τον καλεί στο σεράι και του αναγγέλλει ότι η σουλτάνα γέννησε διδύμα, ένα αγόρι κι ένα κορίτσι! Πέρασε μεγάλη αγωνία –ζωή ή θάνατος– αλλά μεγάλη ήταν και η αμοιβή του.

Δυστυχώς από κάποια χρόνια και μετά παρήκμασαν οι Βικογιατροί και χάθηκε σιγά σιγά το «επάγγελμά» τους. Και δυστυχώς χάθηκαν και οι πολύτιμες «συνταγές» τους...

Σίγουρα όμως η ιστορία τους δείχνει ότι τα βότανα είναι ευεργετικά και σημαντικά για τον ανθρώπινο οργανισμό και ίσως θα πρέπει να τα «ξαναβάλουμε» δυναμικά στη ζωή μας... ΤΖΑΜΠΟΥΡΑ ΧΑΡΑ

Για να ΘΥΜΟΥΝΤΑΙ οι παλιοί και να ΜΑΘΑΙΝΟΥΝ οι νέοι

ΑΝΑΠΟΛΩΝΤΑΣ ΤΑ ΠΑΛΙΑ ΓΙΑΝΝΙΝΑ ΘΥΜΑΜΑΙ...

Γράφει και ΘΥΜΑΤΑΙ η κ. ΚΟΥΛΑ ΤΖΑΛΜΑΚΛΗ-ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΗ

Τώρα τελευταία, σας γράφω για το Ζαγόρι –αν το προσέξατε. Σας γράφω για τον τελευταίο χρόνο της Κατοχής. Κι' αφού καταθέτω τις μνήμες μου, κι αφού το 44 το πέρασα κυνηγημένη, στο χωριό της μάνας μου, σας γράφω ό,τι θυμάμαι, από ΤΟΤΕ.

Καμαρώνω, εγώ, γι' αυτά που έζησα με την φαιμία μου, εκείνο τον καιρό... και δεν κρατιέμαι. Θέλω να σας τα πω.

Πολλοί... μπορεί να **τραθήξουν τσατσάρα**... και να πουν: Τι παλιά Γιαννιώτ'σα ειν' ιτούτ' π' μας έφτακι στου Ζαγόρι; Μπορεί να το πουν... δεν είναι παράξενο... συμβαίνουν και τέτοια!

Και του τόλεγα του πατέρα μου, να προσέξει... τότε πούθελε να πάρει την μάνα μου, τη Ζαγόρω. «Μπαμπά, πρόσεξε τι πας να κάνεις... εγώ θα την πληρώσω... αν κάνουμε σύλλογο οι παλιοί Γιαννίτες.. Θα μ' λεν... τι σκατά Γιαννιώτ'σα είσαι, με μάνα Ζαγορίσια»; Γένονται... γίνονται κι αυτά!

Άντε... πάμε παρακάτω...

Σας έλεγα στο προηγούμενο, για κείνη τη μέρα του 44, στις 26 Μάρτη που οι Γερμανοί μας **κόπιασαν**.

Οι γριές έμειναν στο χωριό... οι νταϊλίνες. Τους γέρους τους **ζθαρινίσαν** τον κατήφορο, προς τον Βίκο. Μας οδηγούσε ο ξαδερφός μου – όλο το χωριό– προς την σπηλιά της αρκούδας, που ήξερε από τα κυνήγια του.

Άλλοι τραβούσαν τα παιδιά τους, άλλοι τράβαγαν γελάδια, άλλοι είχαν νεογέννητα αρνάκια και κασιρικάκια μέσα σε καλάθους, και τράβαγαν τις μάνες τους, με το σκονί, άλλοι, σε καλάθους, είχαν κότες. Οι πιο πολλές γυναίκες, είχαν φορτωθεί τσιουβάλια με **γέννημα**. Τουλάχιστον.. αν μας έκαιγαν... νάχουμε να βάλουμε κάτι στο στόμα μας.

Αν καταλάβετε. εγώ **τι** πήρα να σώσω; Όχι βέβαια, τον Ντικ! Αυτόν τον τράβαγε η αδερφή μου... ήταν δικός της. Εγώ, μωρέ μάνα μ'... ηύρα να σώσω... έναν μεγαλούτσ'κο καθρέφτη! Να... μάλιστα! Τον είχα **κλου-**

ριάσει κι' όλεις σ' ένα χράμι.. μη μου σπάσει!! Γαμώτη μου!

Ροβολήσαμε μέσα σ' έναν μεγάλο λάκο που χύνεται στο Βίκο, ευτυχώς ήταν παγωμένο το νερό, και σκαρφαλώσαμε, τραβώντας ο ένας τον άλλο, και μπήκαμε σε μια μεγάλη σπηλιά.

Το νερό που έσταζε –τον άλλο καιρό– τώρα που ήταν παγωμένα όλα, είχε γένει **κρούσταλλα** μεγάλα, και κρέμονταν από την οροφή της σπηλιάς.

Όλοι, κοιτάξαμε να βρούμε μια γωνιά να μαζευτούμε. Ευτυχώς δεν βρήκαμε αρκούδα. Φαίνεται είχε ξεναρκωθεί και είχε πάρει δρόμο.

Η μάνα μου, κατέβηκε στο λάκο κι άρχισε να κουβαλά ξερόκλαδα, ακούζοντας, να τσακιστούν κι άλλοι να κουβαλήσουν ξύλα.

Βάζουμε μια τζιαμάλα να παρηγορηθούμε, κι ο νους μας ήταν στο χωριό... στις **τατούλες** (θείτσες) **αν** ζούσαν, ακόμα **ή** τις είχαν κάνει σουβλάκια οι Γερμανοί... Εκεί που κλαίγαμε τη μοίρα μας... άρχισε να κλαίει και η σπηλιά!...

Με την τζιαμάλα που ανάψαμε... άρχισαν να λιώνουν τα κρύσταλλα... και τσολουπ-τσολουπ έπαιφταν σε κεφάλια... σε μύτες... σε πλάτες!...

Κάτσαμε παρέα με τις σταλαξιές... Ήταν, τώρα, ώρα να σβήσουμε τη φωτιά; Είχαμε τουλάχιστον παρηγοριά. Κατά τα χαράματα μας πήρε μια στάλα ύπνος.

Ξυπνήσαμε τρομαγμένοι, από τη φωνή της θείτσας πούχαμε έρθει παρέα από τα Γιάννενα. Έσκουζε σε άπαιστα Ζαγορίσια... «Ούουου... σκουθήτι μωρέ κακουμοίρκααα.. Πάει, είπαμε... τις τσιγάρισαν τις βάβες.

«Τι κάθεστε... οι Γερμανοί έφ'καν τ' νύχτασα» ούρλιαζε η θείτσα.

Ζήτηω... τώρα ουρλιάζαμε εμείς.

Κι αρχίζουμε να μαζεύουμε τα τοιόλια μας... να ροβολάμε στο λάκο... και να **σκαρφατζλάνουμε** τη ράχη για το χωριό! Κι όσο βλέπαμε τα σπιτία όρθια κλαίγαμε όλοι.

Οι πρώτοι που μπήκαν στο χωριό, βρήκαν τις βάβες πεθαιμένες κι άθαφτες, από την αναμονή και το φόβο. Ξημέρωσαν καρτερώντας τους Γερμανούς που από το περασμένο απόγευμα, είχαν φανεί στις ράχες.

Σαν έφεξε, κάποιος τολμηρός, μπουσουλώντας προσπάθησε να δει που βρίσκονται τα τέρατα, Γερμανός εδώ... Γερμανός εκεί... πουθενά Γερμανοί!! Οι βάβες είπαν, πως την νύχτα είδαν **φέξες** στον ουρανό, χρωματιστές.

Τόλμησαν και πήγαν προς τα ξωκκλήσια στο έμπα του χωριού. Βρήκαν άδειες κονσέρβες... και τον τέμπλο με τις εικόνες καμμένο, στο πρώτο ξωκλήσι. Γυρνώντας, οι παληκαράδες, έδωσαν το **σήμα**: οι Γερμανοί έφكان!...

Γυρίσαμε στις εστίες μας, και δεν ξέραμε τι μας γίνεται. Ρωτιώμασταν... που πήγαν;... γιατί έφκαν;... τι ήταν οι φωτοβολίδες που είδαν οι βάβες τη νύχτα;

Την άλλη μέρα μάθαμε!...

Μάθαμε πως **πήραν** τους εβραίους... και χιονίζει... και πέρασαν την Κατάρ σε ξέσκαπα αυτοκίνητα... και τα μωρά τα είχαν χωριστά από τις μάνες... και τους γέρους τους ανήμπορους τους σήκωσαν από τα γιτάκια τους τα χαράματα... και δεν ξαναγύρισαν στον τόπο τους.

Μάθαμε ακόμα, πως ένα τμήμα Γερμανικό, βγήκε στο Κεντρικό Ζαγόρι, κι ένα στο Ανατολικό, από το Γρεβενίτι. Πήγαιναν για το Αρχηγείο του ΕΛΑΣ, στο Σκαμνέλι.

Στο Γρεβενίτι, όμως τους περίλαβε ο Στάθης ο Παπαβρανούσης με τα **παιδιά**... και τους **θάρσε**, κι έκαναν πίσω, κι έδωσαν σήμα και στο τμήμα που είχε κοπιάσει σ' εμάς.

Χαρές εμείς και πανηγύρια, για τούτ'σ'αθ' τα λιοντάρια, τούτ'σ'αθ' τα παιδιά!

Ύστερα απ' αυτό, στο Κουκούλι ήρθε ένας λόχος ανταρτών. Λοχαγός, ο Γιωργός ο Αναγνωστάκης από τη Βίτρα. Τα **παιδιά**, τα μισά... ήταν Γιαννιώτακια!

Έμεινα με την απορία... γιατί των **παιδιών** αυτών, δεν **κυνήγησαν** τις φαμίλιες τους **σαν τ' εμάς**, εμείς, στο πηγάδι κατρήσσαν; Τι διάολο!

Ήταν Απρίλης πια, και το Πάσχα ήταν γρήγορα. Και, σαν έρχονταν Πάσχα... τι γίνκι! Μια μερίδα απ' τα ίδια – που λένε.

Ένα ήταν το καλό όμως τώρα! Είχαν φυτρώσει λάχανα και ραδίκια. Εγώ τάχα πάρει εργολαβία, μάζωνα τα λάχανα της φαμίλιας, για την καθημερινή μπατσάρια! Ένα τσουβάλι λάχανο... και μια χούφτα μπομπότα από την Πρωτόπαπα... και χορταίναμε... είχαμε γίνει πράσινοι απ' τα πολλά λάχανα.

Αρχίσαμε να πάμε στο Κουκούλι, κάθε δεκαπέντε που ήταν η **σειρά** μας.

Πηγαίναμε και **δάζαμε** **καζάνι** για τα ρούχα των **παιδιών**. Σαπούνι **γιοκ**. Το σαπούνι ήταν φάρμακο τότε. Σαν οφθαλμό κόρης το **φύλαγαν**... να κάνουμε κανένα λούσιμο ανά-ρια-ανάρια.

Τα **μαυρόπαιδα** –ενώ τους αντάρτες– είχαν γιομίσει ψείρα. Βάζαμε τα ρούχα τους **όλα**, στα καζάνια, και ξαφρίζαμε την ψείρα με την κουτάλα!

Μια φορά, η αδερφή μου η τσιότ'... πήγε κι έκατσε πάνω σ' ένα σωρό άπλυτα... γυρίζει η μάνα μου και την βλέπει και μπηγεί τις φωνές... σιουκ-σιουκ. Σηκώνεται το μαύρο... και τι να δούμε... τόχαν παραπάρει οι ψείρες, κι όπως φόραγε κι ένα άσπρο φόρεμα, ήταν να χαιρέσαι να γλέπς – που έλεγαν παλιά.

Την **ξεμπλετσάρωσε** και την τύλιξε μ' ένα καθαρό ρούχο, τις **ζεμάτισε** τα ρούχα, και τις ξεψείρισε το κεφάλι! Ακόμα το θυμάται η καμαρή.

Ευτυχώς είχαμε γάλα. Η καμαρή πάλι η κυραμάνα παιδεύονταν με πρόβατα, γίδια και γελάδια και μαζί μ' όλο το χωριό έπιζαν γιαούρτι και το πηγαίναμε στο λόχο, στο Κουκούλι. Άλλαζαν, τα μαύρα, φρά!

Μια είχαν κουρκουτί στο παγούρι και μια γιαούρτι, που ως να το πάμε γένονταν κι αυτό, κουρκουτί!...

Όπως πολλοί Ζαγορίσιοι, έτσι και μερικοί Ασπραγγελιώτες έφυγαν σε ξένα μέρη, όπου εργάστηκαν σκληρά χρόνια και χρόνια.

Αρκετοί καζάντισαν, άλλοι βιοπαλαιστές, εργάτες του μεροκάματου, αρτεργάτες, καπνεργάτες, γκαρσόν γύρισαν να ζήσουν το υπόλοιπο της ζωής τους στο χωριό.

Στην Ξενιτιά, κάπου στη Θράκη, βρέθηκε και ο Δημήτριος Μπέτσιος, ο δικός μας Τζάρας όπως τον ξέραμε τότε όλοι μας.

Μετά από επίπονη σκληρή δουλειά, αλλά και σκληρούς αγώνες για το δικαίο μεροκάματο του καπνεργάτη, στη δεκαετία του 1950 επέστρεψε στο χωριό και έζησε το υπόλοιπο της ζωής του, γεμάτος ζωντάνια. Εργατικός, προοδευτικός και πρωτοπόρος σε πολλά θέματα του χωριού, έγινε συμπαθής και αγαπητός από την κοινωνία των Ασπραγγέλων.

Χρόνια στην Ξενιτιά με τη σκέψη στον τόπο του, στο χωριό, νοσταλγούσε την ώρα της επιστροφής.

Και φεύγουμε στην Ξενιτιά. Μα η ψυχή μας μένει, εκεί στα βράχια του Χωριού και στο καμpanοστάσι, το πατρικό το σπίτι μας τη μνήμη μας ζεσταίνει, κ' ο γυρισμός διπλή Χαρά, της ζήσης μας γιορτάσι.
(Από ποίημα του Κώστα Σίμου)

Θα προσπαθήσουμε να παρουσιάσουμε μερικές χαρακτηριστικές στιγμές από τη ζωή και τις δραστηριότητες του Τζάρα στο χωριό.

Οι Ασπράγγελοι για πολλά χρόνια υπόφεραν από έλλειψη νερού. Έγιναν πολλές προσπάθειες και μεγάλοι αγώνες για εξεύρεση νερού. Κάποτε δημιουργικοί και δραστήριοι κάτοικοι έφτιαξαν κεντρικό δίκτυο νερού, το οποίο ξεκινούσε από το κεντρικό πηγάδι έφτανε σε χωράφι στην είσοδο του χωριού. Χωράφι του Τζάρα, ο οποίος δεν έχασε την ευκαιρία, μετέτρεψε το άγονο και χέρσο χωράφι σε μποστάκι.

Καλλιέργησε πατάτες, ντο-

Άτομα που δεν ξεχνιούνται

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΕΤΣΙΟΣ (ΤΖΑΡΑΣ)

μάτες, μαρούλια, αγγούρια και άλλα ζαρζαβατικά. Η χαρά και η ικανοποίηση απ' αυτή την προσπάθεια, εμφανής στα παχιά και μεγάλα μουστάκια του.

Όταν γύριζε από το χωράφι πάντα κεφάτος και περιχαρής,

εκεί ζωή.

Καφεπώλης, ο αξέχαστος Γούλας Καραγιάννης, ο οποίος διατηρούσε εκείνη την εποχή το καφενείο του, σε άψογη κατάσταση, αφού άκουσε όσα μολούγους και θέλοντας να τον πει-

Πανηγύρι. Ο Τζάρας στο χορό.

κρατούσε στην αγκαλιά του ντομάτες και αγγούρια, γιατί στο καφενείο τον περίμενε η παρέα του.

Σήμερα οι Ασπράγγελοι έχουν μπόλικο νερό και μάλιστα σε υπερεπάρκεια, η ύδρευση έφτασε και στο τελευταίο χωράφι. Τώρα που όλοι μιλούν για ανάπτυξη και παραγωγή, τα χέρσα χωράφια των Ασπραγγέλων είναι μια πρόκληση τόσο για την πολιτεία, όσο και για τους ντόπιους. Ας αρχίσει επιτέλους από κάπου, έστω απ' τα χωράφια κάποια προσπάθεια.

Άνθρωπος κινητικός, δραστήριος, της παρέας και του γλεντιού, βρέθηκε κάποτε σε πανηγύρι του Μονοδεντρίου.

Ένα από τα ομορφότερα και καλοοργανωμένα πανηγύρια εκείνη την εκείνη την εποχή στο Ζαγόρι. Τότε που μια αξιολογη παρέα νέων του Μονοδεντρίου πρωτοστατούσε σε όλα και δημιουργούσε αισιοδοξία για το μέλλον του.

Ο Τζάρας εντυπωσιάστηκε απ' όλα αυτά και γυρίζοντας στο χωριό είχε να λέει και να μολογεί για το Μονοδέντρι και την

καλεί ο Φρίξος Τζιόβας σε βιβλίο του, στο οποίο μάλιστα περιγράφει όλα όσα έζησε, είδε και άκουσε αυτό το πλατάνι, ο Τζάρας το έτος 1959 φύτεψε πλατάνι, το πλατάνι του Τζάρα, το οποίο μεγάλωσε και με τη σκιά του σήμερα γράφει κ' αυτό τη δική του ιστορία.

Τον Αύγουστο του 2012 γράψαμε στο «ΖΑΓΟΡΙ μας» για την ποδοσφαιρική ομάδα των Ασπραγγέλων, η οποία πολλά καλοκαίρια έδινε αγώνες με ομάδες χωριών του Ζαγοριού και πολλές φορές και χωριών της ευρύτερης περιοχής. Το λιβάδι που το καλοκαίρι χρσίμευε για γήπεδο, κανονικό σε διαστάσεις και με φυσικό χόρτο, ήταν κτήμα, ιδιοκτησία του Τζάρα.

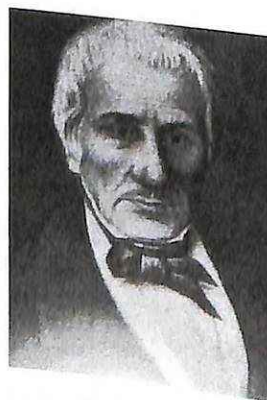
Να νικήσετε αύριο, έλεγε πάντα με αγάπη στους νέους της ομάδας ο συμπαθής γέρος, γιατί αλλιώς θα οργώσω το λιβάδι.

Αν δεν κάνω λάθος, είχε υποσχεθεί στη νεολαία του χωριού, να δωρίσει το λιβάδι, αν έμπαινε μεγάλη επιγραφή, σε εμφανές σημείο του γηπέδου που να γράφει «ΓΗΠΕΔΟ ΓΡΗΓΟΡΗ ΛΑΜ ΠΡΑΚΗ».

Δεν ξέρω γιατί δεν πραγματοποιήθηκε η επιθυμία του, και μάλιστα από μία νεολαία και ένα χωριό τόσο προοδευτικό και τόσο δημοκρατικό όσο οι Ασπράγγελοι.

ΜΑΚΗΣ ΚΟΜΠΑΡΟΣ

ΟΙ ΗΠΕΙΡΩΤΕΣ ΤΙΜΟΥΝ ΤΟΥΣ ΕΘΝΙΚΟΥΣ ΕΥΕΡΓΕΤΕΣ

Η εκδήλωση αποτελεί τον ελάχιστο φόρο τιμής προς εκείνους τους μεγάλους Ηπειρώτες, οι οποίοι σε δύσκολες εποχές για το Ελληνικό έθνος χάρισαν την περιουσία τους στο κράτος για να οικοδομηθούν σχολεία, νοσοκομεία, ορφανοτροφεία και γενικά δημόσια κτήρια στην πατρίδα.

Ο Πανηπειρωτικός Σύνδεσμος Ν. Λάρισας και ο Σύλλογος Ζαγορισίων «Οι Ριζάρηδες» διοργάνωσαν εκδήλωση στις 9 Μαρτίου, ημέρα Σάββατο και ώρα 7:00 μ.μ. στην αίθουσα τελετών της Ηπειρωτικής Εστίας (Καρδίτσης 139) με ομιλητή τον Ηπειρώτη φιλόλογο Σπύρο Εργολάβο με θέμα: «Ηπειρώτες έμποροι-ευεργέτες του ελληνικού έθνους και συντελεστές της προόδου της ανθρωπότητας».

Για τη μέρα της γυναίκας

Οι ξενογωνιές

Ελένης Οικονομίδου-Δούβλη

σμένη από το ένα μπάσι ο παπ'ς και στ' άλλο η μάκω, η «μάννα». Στο μισό εγώ. Όλη η φροντίδα τους για μένα. Έλαμπαν από χαρά.

— Ούί να ζήεις Λένκω μ', έρχισι κι μας γμιζ'ς του σπιτ' ακούγεται η «μάννα» κι έχει έτοιμο το δάκρυ στα «ταϊνώρα».

— Α μωρ' Θέα, έρχιτι τώρα που' νι μ'κρή. Για να μεγαλώσ'! Θα τ' ματαιιδείς!...

— Α παπα Κώτισιο, δεν τον π'στέβω! Να μας αστοχήσ' η Λένκω μας, πουτέ!...

— Θα μας αστοχήσ', θα παντρευτεί θα πάει στου σπιτ' τς, που σ' είδα που συ ξέρου.

Οι κουπέλις είναι ξενογωνιές. Τα πιδιά είναι για τς γονέους.

Καλή κι χ'ση είναι η κουπέλα μας αλλά είναι ξενογωνιά. Έτο' είναι «Θειοτκά» πράγματα.

Τόχα παράπονο! Κι αναρωτιόμουν με απορία κι αθωότητα, τι νόημα είχε η ξενογωνιά. Και το έδειχνα το παράπονό μου όταν έρχονταν στο σπίτι ο αδερφός μου ο Μιχαλάκης. Τι να του πρωτοκάνουν, κι ας με λάτρευαν εμένα σαν πρώτο εγγόνι.

Όλοι όμως που κι αυτός ήταν το πρώτο «πιδί» κι τον «μπουσγκουρούσαν» (φρόντιζαν ιδιαίτερα) κρυφά και φανερά.

Κι όταν παραπονιόμουν απαντούσαν

— Μη σ' κακοφαίνεται μονάχοιμ'. Δεν είναι ότι δεν σ' αγαπάμε ισόνα κι αγαπάμι περσότειρου τον Μιχαλάκι'. Σ' αγαπάμι και συ παραγαπάμε. Αλλά για, ο Μιχαλάς είναι αλλιώς! Θα ακ'στεί του όνομα, του

σού! Ισύ χ'σίμ ίσι ξενογωνιά. Θα φύεις, θα πας στου σπιτ'ς!

Γνωστή και δεδομένη η θέση της γυναίκας στο Ζαγόρι. Η αυστηρή πατριαρχική οικογένεια έδινε την πρώτη θέση στο γιο.

«Μ' ένα γιο» η ευχή στους νιόπαντρους ή «πέντε γιους και μια μηλιά».

Πιδή θεωρούσαν μόνο το αγόρι κι «έχω δυο πιδιά κι μια κουπέλα» έλεγαν. Ανεπιθύμητες οι κοπέλες στο Ζαγόρι.

Και θυμούνται οι παλιότερες πως οι κυραμάνες έδιναν «σερνικο-βότανο» στη νύφη, δυσεύρετο. Κι όταν γεννιόταν αρσενικό το τάζαν ψωμί ψ'λοσιζέμενο και γαλδότηρι, ενώ για την κοπέλα ψωμί με τη «μεσιά» τη σίτα και λαδότηρι κι έμεινε μύθος, όσο κι αν δεν είναι τιμητική αυτή η διάκριση και για μια τόσο ιδιαίτερη κοινωνία, κι ας είχε

και τους λόγους της τους σοβαρούς όπως η προίκα.

Τα χρόνια πέρασαν. Η ζωή άλλαξε. Η γυναίκα κατέκτησε με την αξία και τους κόπους της θέση ισότιμη με τον άντρα στη Ζαγορίσια κοινωνία. Μεγαλωμένη κι εγώ τώρα, κυραμάννα, ξενογωνιά, απ' την τωρινή γωνιά μου μισό κομμάτι της καρδιάς μου συνεχίζει να είναι δοσμένο την πρώτη γωνιά την πατρική.

Καθώς έρχονται στιγμές που με τυλίγει εκείνης της γωνιάς η τρυφεράδα κι αναζητώ απεγνωσμένα κι ίσως μάταια να την αναστήσω στους τωρινούς άγριους καιρούς και τις σκορπισμένες οικογένειες.

Ξενογωνιά το παραδέχομαι είναι άλλωστε «θιοτ'κό» αλλά η ξενογωνιά δεν ξεχνάει δεν παραλείπει να μνημονεύει τους παπούδες και τους γονιούς τα Ψυχοσάββατα με τη λειτουργία και το ψυχοκέρι, κι ούτε να αναβάνει τα ονόματά τους στο ψυχοκάρτι που δίνει στο «δέσποτα» να διαβάσει.

Αιώνια του Ζαγοριού γυναίκα!

Κοπή Πίτας των Σουδενιωτών Πατρών

Βρέθηκε και φέτος η οικογένειά μου ανάμεσα στους Σουδενιώτες των Πατρών στη φιλόξενη αίθουσα του Πνευματικού Κέντρου, του Αγ. Γρηγορίου. Γεμάτη η αίθουσα, καθώς ήταν όλοι μαζί οι σύλλογοι κι ο Αθλητικός κι ο Πολιτιστικός. Ο κ. Ζαφειρακόπουλος καλωσόρισε τις αρχές και τους συντοπίτες.

Η πρόεδρος του πολιτιστικού κ. Μαρία Λινάρδου-Ραγιά κάλεσε τους νέους να έρθουν κοντά στο σύλλογο.

Η κα Ραγιά και ο κ. Ζαφειρακόπουλος κόβουν την πίτα.

Η νεαρή Κλαίρη Σπαλιάρα, με ωραίο λόγο αναφέρθηκε στην πορεία του συλλόγου από το 2004 που ανέλαβε ο κ. Ζαφειρακόπουλος. Χαιρετισμό απηύθυνε και ο κ. Γεώργιος Δούβλης εκ μέρους των Σουδενιωτών Ζαγοριού και ευχήθηκε μεγαλύτερη συνεργασία μεταξύ των δύο συλλόγων.

Ο κ. Παπαγιαννόπουλος υπεύθυνος ερευνητής για την ανίχνευση των ριζών των Σουδενιωτών ευχήθηκε να γίνει γρήγορα η παρουσίαση του βιβλίου. Ήταν ένα εγκάρδιο αντίκρισμα κι ευχόμαστε καλή και γόνιμη χρονιά στους συμπατριώτες των Πατρών.

ΕΛ. Δούβλη

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ

Ευχαριστούμε θερμά το ΙΔΡΥΜΑ ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ για την τιμητική προσφορά του Γ' τόμου της Επιστημονικής Επετηρίδας με τίτλο «ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ», για εμπλουτισμό της βιβλιοθήκης μας, όπου υπάρχουν ήδη οι προσφεθέντες Α' και Β' τόμοι. Τα μέλη του ΔΣ της ΙΛΕΖ ευχαριστούν επίσης για την προσφορά αντιτύπου σε καθένα μας.

Η επετηρίδα 2010, 2011 και 2012 περιέχει μελέτες ερευνητών και μελετητών και αναδεικνύει στοιχεία ιστορίας, εθνογραφίας, παράδοσης και πολιτιστικές όψεις του ελληνισμού της Βορείου Ηπείρου.

Ευχαριστούμε τους φίλους Ζαγορίσιους κ. Ξενοφώντα Κοντούρη, Πρόεδρο, κ. Γεώργιο Δούβλη, Γεν. Γραμματέα και κ. Νικηφόρο Κάτση, μέλος. Ευχαριστούμε όλα τα μέλη του ΔΣ και ιδιαίτερα τον αθεράπευτο φίλο του Ζαγοριού κ. Νικόλαο Υφαντή, Αντιπρόεδρο.

Ευχόμαστε κουράγιο και δύναμη για τις επόμενες εκδόσεις.

Το ΔΣ της ΙΛΕΖ

ΕΛΕΝΗ ΧΑΤΖΟΥΔΗ ΤΟΥΝΤΑ

Ταξιδεύοντας από την Αθήνα στο Μπιζάνι

(Μέσα από τα φύλλα των εφημερίδων 1912-1913)

Μία από τις καλύτερες εκδόσεις, που κυκλοφόρησαν με την ευκαιρία του εορτασμού της εκατονταετηρίδας από την απελευθέρωση των Ιωαννίνων είναι το βιβλίο της κ. Ελένης Χατζούδη-Τούντα με τον τίτλο: «**ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ ΣΤΟ ΜΠΙΖΑΝΙ**» (Μέσα από τα φύλλα των εφημερίδων 1912-13) - Εκδόσεις Εταιρείας Ηπειρωτικών Μελετών

Και κλείνει τον πρόλογό της η συγγραφέας με την εξής φράση. «Δεν έχω σκοπό να ωραιοποιήσω τα περασμένα. Όμως έχουμε ένα παρελθόν που είναι ικανό να μας εμπνέει».

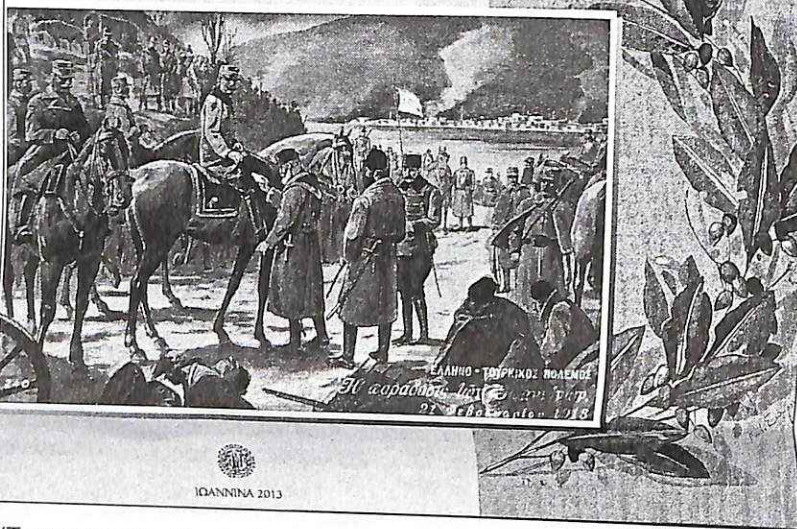
Οι αναγνώστες θα έχουν την ευκαιρία μέσα από τις σελίδες του εν λόγω βιβλίου να γνωρίσουν πολλές λεπτομέρειες και σημαντικά ιστορικά γεγονότα από τον επικό εκείνο αγώνα του 1912-13.

Αξίζει ο δίκαιος έπαινος στην

ΕΛΕΝΗ ΧΑΤΖΟΥΔΗ ΤΟΥΝΤΑ

Ταξιδεύοντας από την Αθήνα στο Μπιζάνι

Μέσα από τα φύλλα των εφημερίδων του 1912-1913

(Τυπογραφεία Μ. Δούβαλη - Π. Αποστόλου & Σια ο.ε.)

Πρόκειται, όπως στον υπότιτλο διαβάζουμε, για μια πρωτότυπη συγγραφική εργασία συγκείμενη εκ 350 σελίδων μεγάλου σχήματος, στην οποία καταγράφονται -όστερα από μακρόχρονη και επιμελημένη έρευνα της συγγραφέως- τα καλύτερα κείμενα στα φύλλα των εφημερίδων της εποχής εκείνης με τον πιο γλαφυρό τρόπο όλες οι πολεμικές επιχειρήσεις στο βαρύ εκείνο καταχείμωνο του 1913 για την εκπόρθηση του Μπιζανιού και την απελευθέρωση της πόλης των Ιωαννίνων.

«Γιατί για να πέσουν τα Γιάννινα χρειάστηκαν εκατόν είκοσι μέρες, συνολικά εκατόν πενήντα μερόνυχτα εθνικής αγωνίας και προσμονής. Πέντε ολόκληρους μήνες τα δημοσιεύματα για την Ήπειρο ήταν πρωτοσέλιδα στον καθημερινό τύπο», όπως γράφει στον πρόλογο του βιβλίου της η συγγραφέας.

Στις ανταποκρίσεις από τα πεδία των μαχών εξάιρεται το μεγαλείο των ηρωικών Μπιζανιτών και η αδάσαστη ψυχική τους δύναμη.

ΤΟ ΜΠΙΖΑΝΙ ΕΠΕΣΕ

«Επί τέλους μετά από εκατόν είκοσι μέρες, συνολικά εκατόν πενήντα μερόνυχτα εθνικής αγωνίας και προσμονής, το Μπιζάνι έπεσε! Τα Γιάννινα ελεύθερα! Ένα όνειρο αιώνων γίνεται πραγματικότητα. Είχαν ολοκληρωθεί τετρακόσια ογδόντα τρία χρόνια Οθωμανικής Κυριαρχίας -πέντε σχεδόν αιώνες! Γι' αυτό και αντιλάλησε τόσο χαρμόσυνο το θριαμβευτικό εκείνο και τόσο ανθρώπινο στην απλότητά του».

Τα πήραμε τα Γιάννινα μάτια πολλά το λένε όπου γελούν και κλαίει!

ΣΑΒΒΑΣ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΜΑΡΟΥΛΑΣ ΠΑΠΑΕΥΣΤΑΘΙΟΥ-ΤΣΑΓΚΑ

Η Ασκητική της Ευεργεσίας

Το φαινόμενο των Ηπειρωτών Ευεργετών

«Ζώης Καπλάνης» - Θεατρικό έργο

Η συγγραφέας είναι πολύ γνωστή για την όλη της πνευματική δραστηριότητα, τόσο από τη συγγραφική βιβλίων, όσο και από τις ποικίλες εκδηλώσεις, διά των οποίων επιδιώκει ένα και μόνο σκοπό, ν' ανεβάσει την πνευματική στάση του πάσχοντος «πληθιόν» της και ιδιαίτερα της νεολαίας μας που, νομίζω, ότι σήμερα, περισσότερο από κάθε άλλη χρονική περίοδο, έχει ανάγκη μεγάλης και υπεύθυνης προστασίας... Η αφθονία των υλικών αγαθών, τα επιτεύγματα της τεχνολογίας με την ταχύτατη διάδοσή τους, παραπαίρνει σαν τη φωτιά «πέσανε επάνω της και της αφήρεσαν κάθε ηθική αξία».

Η συγγραφέας ως εκ της επαγγελματικής της ιδιότητας πιο σωστά, της αποστολής της, να ασχολείται με τα προβλήματα της νεολαίας και με την επιπλέον ειδικότητά της ως σχολική σύμβουλος φιλολόγων, που ζει από κοντά και αφουγκράζεται τα προβλήματά της και μάλιστα στην κρίσιμότερη καμπή της ηλικίας της, την εφηβεία, πονάει η ψυχή της και προσπαθεί με όλες της τις δυνάμεις να αναχαιτίσει αυτή τη βία η πνοή του μολυσμένου πνευματικά αέρα, που στο πέρασμά του σαρώνει και γκρεμίζει κάθε ωραίο, μεγάλο και αληθινό.

Ένα από τα μέσα αναχαίτισης του θελλώδους αέρα, σήμερα θα το λέγαμε «τσουνάμι» είναι και το παρόν πονημά της, ολιγοσέλιδο μιν, αλλά μεστό πνευματικού περιεχομένου και πλουτισμένο καθώς είναι με πληθώρα καλλιτεχνικών εγχρώμων φωτογραφιών και όπως λένε ότι «μία φωτογραφία λέει χίλια λόγια», γίνεται πολυσέλιδο.

«...Την ιδιαίτερη αγάπη μου για τους Εθνικούς Ευεργέτες, τους οποίους, όσο περισσότερο μελετά κάποιος, τόσο περισσότερο θαυμάζει» εντυπωσιάζεται μπροστά στον ψυχικό πλούτο που ανακαλύπτει αναγνωρίζοντας στα πρόσωπά τους πρότυπα ευψυχίας, μεγαλοκαρδίας και γενναιοδωρίας.

...Τη διάθεσή μου να μεταδώσω στους μαθητές μου τις αξίες από τις οποίες εμφορούνται αυτά τα πρότυπα ζωής, καθώς τα διακρίνει μία ιδιαίτερη στάση απέναντι στον κόπο και τον πόνο και διακατέχονται από φλογερή φιλανθρωπία...». (Σελ. 5).

Και είναι θα λέγαμε, επιγραφή της θεατρικής παραστάσεως που τους ρόλους των ηθοποιών υποδύονται οι μαθητές και οι μαθήτριες του Γυμνασίου Πεδινής.

Και έτσι τα παιδιά αυτά, είτε ως ηθοποιοί, είτε ως ακροατές, αν μη τι άλλο, οπωσδήποτε θα θυμούνται σε

όλη τους τη ζωή την έννοια της ευεργεσίας και ποιοι ήσαν οι Ηπειρώτες ευεργέτες.

«... Οι ευεργέτες προσφέρονται ώστε να βιώσουν τα παιδιά, και εμείς μαζί, την ανάγκη της έμπρακτης θυσίας για τον συνάνθρωπο, των πασχόντων, των πικραμένων, των πονεμένων. Οδηγός στη ζωή τους η ευαγγελική ρήση: «αγαπήσεις τον πλησίον σου ως σε αυτόν» προτροπή αναγκαία και για τη δική μας ανοιχτής καρδιάς δεν πέθανε». (σελ. 9).

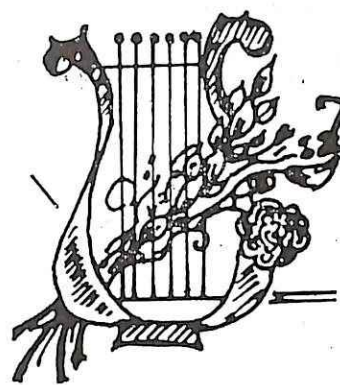
Η Ασκητική της ευεργεσίας, το φαινόμενο των Ηπειρωτών Ευεργετών με υπότιτλο «Ζώης Καπλάνης» καταλαβαίνει ο αναγνώστης ότι η συγγραφέας καταπιάνεται με ένα πολύ σοβαρό πνευματικό θέμα που σχεδόν μόνο στην Ήπειρο εμφανίζεται. Η Ευεργεσία είναι πνευματικό άνθος που, ως επί το πλείστον, μόνον στην Ήπειρο φύεται, ευδοκμεί, αναπτύσσεται, ανθίζει και παράγει τους «αγλαότερους καρπούς».

Δεν επεκτείνονται περισσότερο, αρκούμεται μόνον σε ένα θερμό εύγε προς την Μαρούλα, κόρη του εκλεκτού μου φίλου αειμνήστου Στάθη Παπαευσταθίου, του οποίου η ψυχή με το πονημά της τούτο θα αγάλλεται και με την ευχή μου να συνεχίσει να καλλιεργεί το ταλέντο της.

Ανεπιφυλάκτως το συνιστώ στους φίλους αναγνώστες του περιοδικού μας «Το Ζαγόρι μας»...

Ιωάννης Γ. Παπαϊωάννου

ΣΕΛΙΔΑ ΠΟΙΗΣΗΣ

Στις τόσες αξιόλογες εκδηλώσεις που έγιναν φέτος στα Γιάννινα για τα 100 χρόνια από την απελευθέρωσή τους, ξεχώρισαν κι εκείνες των δύο καταξιωμένων ποιητών που παρουσίασαν εδώ τα τελευταία τους πονήματα του Ηπειρώτη **Μιχάλη Γκανά**, που εκφώνησε και τον πανηγυρικό την παραμονή της 21ης Φεβρουαρίου στο Πνευματικό Κέντρο και του φίλου της πόλης μας **Τίτου Πατρίκιου**. Το Περιοδικό μας τους τιμά με λίγους στίχους τους, μαζί μ' εκείνους του ομολογού τους και δικού μας **Φρίξου Τζιόβα**.

Η σελίδα αυτή ας είναι μια μικρή αφιέρωση του Περιοδικού μας στην Ημέρα της Παγκόσμιας Ποίησης (25η Μαρτίου).

Χάραξε ο τόπος με βουνά πολλά
κι ανέτelle τα ζωντανά του,
καλούς ανθρώπους και κακούς, νυφίτσες,
αλεπούδες, μια λίμνη ως κόρη
οφθαλμού και κάστρα πατημένα.

Θά 'ναι τα Γιάννινα, ψιθύρισα,
στο χιόνι και στον άγριο καιρό
γυάλινα και μαλαματένια.

Κι όσο πήγαινε η μέρα,
σαν το βαπόρι σε καλά νερά,
είδα και μιναρέδες κι άκουσα
τα μπακίρια να βελάζουν.

Μιχ. Γκανάς

(Από την συλλογή «Γυάλινα Γιάννινα»)

***

Ωρα του γυρισμού ώρα του δείχνου
ώρα της ήσυχης φωνής - Απόστασα.
Βαρύ το πόδι στο κατώφλι
μακρύς μακρύς ο ίσκιος
από την πόρτα ως τα εικονίσματα.

Η σιωπή κι απόψε θα ξενοδουλεύει
της άφησε η φυρονεριά σπηλιές
κι ο κανατάς τις σιάμνες του να τις γεμίσει.

Η μάνα μοναχή στο σπίτι
και τα παιδιά στις πολιτείες
το ένα γκαρσόν το άλλο σωφέρ
το τρίτο μετανάστης.

- Θα 'ρθω μανούλα νοικοκύρης
με κούρσα κόκκινη και με γραβάτα.
- Θα 'ρθεις παιδί μου μπουσαφίρης
με δυο βρυσούλες στα πικρά σου μάτια.

Μιχ. Γκανάς

(Από τη συλλογή «Ο ύπνος του καπνιστή»)

ΤΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΜΑΣ ΧΡΟΝΙΑ

Αν, όπως λένε, πατρίδα μας
είναι τα παιδικά μας χρόνια
τότε είναι μια πατρίδα
που συνεχώς απομακρύνεται
που μόνο σαν ανάμνηση
όλο και πιο θαμνή μας μένει.
Ίσως καλύτερα να ψάξουμε
για μια πιο σταθερή πατρίδα

Τίτος Πατρίκιος

(Από τη συλλογή «Συγκατοίκηση με το παρόν»)

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΚΑΙ ΒΙΟΓΡΑΦΙΕΣ

Τα ερωτικά μας όνειρα συντηρήθηκαν
από τις αμετάβλητες φωτογραφίες
των γυναικών που είχαμε αγαπήσει.
Τα πολιτικά μας όνειρα νικήθηκαν
απ' τις μεταβαλλόμενες βιογραφίες
των ηγετών που κάποτε μας είχαν πείσει.

Τίτος Πατρίκιος

(Από τη συλλογή «Συγκατοίκηση με το παρόν»)

Ξεχασμένοι στίχοι

ΕΝΘΥΜΙΟ
(στο Μιχ. Γάκη)

Ίσως έχεις πεθάνει· ποιος το ξέρει...
μα θυμάμαι τα ωραία μας βράδια προς την εξοχή.
-Λάφυρα του βραδιού- χέρι με χέρι,
δίχως καπέλο και στο πρόσωπο η βροχή.

Κι ας ήτανε η γειτονιά με αναμμένα
φώτα για τις γιορτές των αγοριών,
εμείς οδεύαμε σαν ορφανά χαμένα
κάτω απ' τη μαρμαρυγή των αστεριών.

Οι γαλανοί ουρανοί μας συγκινούσαν
σε αμνημόνευτα ώρες μακρινές...
και οι κυρίες που αέρινες περνούσαν
σε λεωφόρους κάτω από φτελιές!

Φίλε μου, αλήθεια εκεί στους λόφους
σε ακολουθούν οι στίχοι σου οι ευγενικοί;
Λέγανε για παλιούς, χλωμούς συντρόφους
που στη σελήνη εφύγαν σκεφτικοί.

Για φύλλα εαρνά που στην αυλή μας
στενάζανε σε μια γωνιά μοναχική,
για τους ανέμους του βραδιού που η ψυχή μας,
σα μαγευμένη ακολουθεί...

Φρίξος Τζιόβας

Σεπτέμβρης 1940

(Ο Μιχάλης Γάκης φίλος και συμμαθητής του Φρίξου Τζιόβα στην Ζωσιμαία Σχολή και στην Ζωσιμαία Παιδαγωγική Ακαδημία Ιωαννίνων, άφησε στα Ηπειρωτικά γράμματα αξιόλογο ποιητικό έργο, σκόρπιο σε έντυπα των Ιωαννίνων και των Αθηνών. Η ποίησή του τρεφει, νοσταλγική και χαμηλών τόνων. Το 1938 βραβεύτηκε με εισήγηση του Ευάγγελου Παπανούτσου, μαζί με ποίηση του Φρίξου Τζιόβα από τη «Λέσχη Διασωσμένων Ιωαννίνων». Ο Μιχάλης Γάκης μετά τις μεταπτυχιακές σπουδές του στην Ελβετία, κατέλαβε την θέση του διευθυντή των Παιδαγωγικών Ακαδημιών Αλεξανδρουπόλεως και Φλωρίνης. Τον ποιητή αναφέρει ο Φρίξος Τζιόβας και σε δύο αφηγήματά του. Ο Μιχάλης Γάκης έφυγε δυστυχώς νωρίς).

Εμπέλεκτα: Β.Τ.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ ή ΛΑΜΠΡΟΥ ή ΔΕΛΙΓΙΑΝΝΗΣ

Οι πηγές της ιστοριογραφίας του και φυσικά πρόσωπα απ' το Ζαγόρι που βοήθησαν στο συγγραφικό του έργο

ΕΜΠΑΣΜΑ: Πέρασαν 122 χρόνα απ' το θάνατο του Ιωάννη Λαμπρίδη κι ας τιμήσουμε ακόμη μια φορά τη μνήμη του. Γράφει ο Κ. Φρόντζος, Πρόεδρος της ΕΗΜ: «*Η Ήπειρος χρωστάει στον Ιωάννη Λαμπρίδη την ευγνωμοσύνη της*». (Ηπειρ. Αγαθ. Α' σελ. ζ). Ζαγορίσιος ο Λαμπρίδης και τρία τεύχη του αφορούν το Ζαγόρι, συνολικά 516 σελίδες. Αλλά και στο υπόλοιπο συγγραφικό του έργο υπάρχει σωρεία πληροφοριών για το Ζαγόρι. Ας εκφράσουμε άλλη μια φορά την ευγνωμοσύνη μας.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ: Γεννήθηκε στα Πάνω Σουδενά το 1839. Το 1850 πεθαίνει η μάνα του Αργυρή. «Τη ιερά σκιά της μητρός μου Αργυρής Λάμπρου Δελιγιάννη... ευγνωμών τα Ζαγοριακά μου ανατίθημι» (Ζαγορ. 1870). Το 1852 δεκαετία-χρονος πάει στην Αθήνα για να μπει στη Ριζάρειο Σχολή. Έπρεπε όμως νάναι 17 χρονών και τελικά, με τη βοήθεια ισχυρών προσώπων, εισάγεται με πλαστά χαρτιά σαν Ιωάννης Λαμπρίδης, ηλικίας 17 χρονών. Το 1856 τελειώνει τη Ριζάρειο και εγγράφεται στην Ιατρική Σχολή Αθηνών με κανονική ηλικία 18 χρονών. Το 1862 τελειώνει την ιατρική. Πάει στο Τατάρ Παζαρτζίκ κοντά στη Φιλιππούπολη, όπου υπήρχαν συμπατριώτες και ασκεί την ιατρική ως το 1865. Μετά πάει στη Γερμανία για μετεκπαίδευση και επιτρέφει το 1868, οπότε εγκαθίσταται στα Γιάννινα.

ΤΑ ΠΡΟΟΙΜΙΑ: Το συγγραφικό έργο του Λαμπρίδη ξεκίνησε με τα «Ζαγοριακά» του 1870 και ακολουθούν τα «Αγαθοεργήματα» του 1880. Το 1887 αρχίζει να εκδίδει τα «Ηπειρωτικά Μελετήματα», τα οποία έφτασαν τα δέκα τεύχη, ως το 1890. Στα «Ζαγοριακά», στα «Αγαθοεργήματα», αλλά και στα περισσότερα τεύχη των «Ηπειρωτικών Μελετημάτων» προτάσσεται «Προοίμιον». Σε κάθε προοίμιο υπάρχουν ενδιαφέροντα στοιχεία. Θα επικεντρωθούμε στο προοίμιο των «Ζαγοριακών» του 1870, που είναι και το πρώτο έργο του που τυπώνεται κι όπως είπαμε το αφιερώνει στη μακαρίτισσα μάνα του. Γράφει, λοιπόν, ότι στη Ριζάρειο Σχολή έγραφε εκθέσεις για τον τόπο γέννησής του, δηλαδή για το Ζαγόρι. Σ' αυτή την τρυφερή ηλικία, για παρηγοριά απ' την ορφάνια του, έγραφε συμπάθειες και διαθέσεις για τους συντρόφους της παιδικής ηλικίας και για τα άψυχα πράγματα της πατρίδας του. Ετσι γεννήθηκε η επιθυμία να συντάξει περιγραφή της πατρίδας του. Φοιτητής το 1859

και η ζωηρή του επιθυμία «με ηνάγκασε εν καιρώ των παύσεων των μαθημάτων του Εθνικού Πανεπιστημίου να κλείσω τον Ιπποκράτην μου και να επισκεφθώ μετά πλείστων μόχθων πάντα σχεδόν τα χωρία του Ζαγορίου...». Το προοίμιο των «Ζαγοριακών» έχει τόπο και χρόνο: «Εγραφον εν Ιωαννίνους την 13 Μαρτίου 1868». Είναι η χρονιά που γυρίζει στα Γιάννινα από τη Γερμανία και πρέπει τα «Ζαγοριακά» του να ήταν σχεδόν έτοιμα, αφού τυπώνονται το 1870. Ο απαρηγόρητος Λαμπρίδης και το όγδοο τεύχος (Ζαγοριακά, Μέρος Πρώτον, 1889) το αφιερώνει στη μάνα του: «Τη σκιά Αργυρής Λ. Δελιγιάννη, πεφλημένης μοι μητρός... το πονημάτιον τότε ανατίθημι». Και το όγδοο τεύχος έχει προοίμιο και τόπο και χρόνο: «Εγραφον εν Ιωαννίνους τη 20 νοεμβρίου 1886» και εκδίδεται το σύγγραμμα το 1889, δηλαδή όγδοο και ένατο τεύχος (Ζαγοριακά, Μέρος Πρώτον και Ζαγοριακά, Μέρος Δεύτερον).

ΟΙ ΠΗΓΕΣ: Όσον αφορά τις πηγές του συγγραφέα παραθέτει αρκετά στοιχεία στα Αγαθ. Α' σελίδες 7, 8, 9, 10 και ειδικότερα:

1) Συγγράμματα Ελλήνων και ξένων, τις επιτηρίδες του φιλεκπαιδευτικού Ηπειρωτικού Συλλόγου Κων/λεως, περιοδικά, εφημερίδες, ημερολόγια, έντυπες διαθήκες, λογοδοσίες ελεών, έντυποι κανονισμοί ιδρυμάτων και σχολών.

2) Μετά το 1875 ο Λαμπρίδης ταξιδεύει στην Ευρώπη. Επιστρέφει στα Γιάννινα, αλλά στα Βαλκάνια επικρατεί πολεμική ατμόσφαιρα και αναβάλλει την έκδοσιν των «Αγαθοεργημάτων». Την εισαγωγή του στα «Αγαθοεργήματα» την γράφει στα Γιάννινα στις 7 Δεκεμβρίου 1879 και την επόμενη χρονιά τυπώνονται. Γράφει, λοιπόν, στην εισαγωγή: «Μετά πλείστων κόπων και μόχθων και επικινδύνων εις τα πλείστα της Ηπείρου μέρη περιηγήσεων,, καταλιπών επί πολυλούς μήνας και το πανήμερον ούτως ειπείν επάγγελμά μου, κατώρθωσα να συλλέξω παν ό,τι άχρι του νυν χρησίμον προς τον σκοπόν μου διασώζεται...», δηλαδή: α) συγκέντρωσε προφορικές πληροφορίες από «την καταρρέουσιν μνήμην των γερόντων». β) ενθμήσεις από τα περιθώρια και τις προμετωπίδες των εκκλησιαστικών βιβλίων. γ) πληροφορίες από κώδικες που διατηρούσαν χριστιανικές κοινότητες.

δ) εξέτασε «χειρόγραφα εις γωνίας και σκότη ερριμένα και θύματα οκνηρίας και λήθης κινδυνεύοντα να αποβώσιν». ε) τον βοήθησαν, τέλος, φιλογενείς και φιλόμουσοι συνεργάτες, που συνέλεξαν πληροφορίες από κώδικες και επιγραφές και από «διαβεβαιώσεις σεβαστών γερόντων επιμαρτυρουσών». Όσοι τον βοήθησαν «περί των εν Ζαγορίω» δικαιούνται ιδιαίτερης μνείας, δηλαδή ο Νικόλαος Τσιγαράς, ο Ιωάννης Καρανάσιος, ο Δημήτριος Κόκορης, ο Αναστάσιος

Του ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΝΤΙΝΑΛΕΞΗ

Τσιομαρίδης και ο Κων/νος Βαρζώκας. Μ' αυτά τα πρόσωπα θα ασχοληθούμε παρακάτω.

3) Στο πρώτο τεύχος των Ηπειρωτικών Μελετημάτων «Περιγραφή της πόλεως των Ιωαννίνων», στο προοίμιο, μας αποκαλύπτει κι άλλες πηγές, δηλαδή: α) σημειώσεις της πόλεως β) «παραδόσεις τη αρωγή πολλών φίλων και ιδία του ευπαιδευτού ιατρού κ. Γ. Τσιγαρά». γ) αποσπάσματα από τον Κουβαρά. Ο Κουβαράς είναι χρονικό που συντάχτηκε από μοναχούς των μοναστηριών του νησιού των Ιωαννίνων. Ονομάστηκε «Κουβαράς» από το σχήμα του.

4) Τα Ζαγοριακά του 1889 (τεύχη 8 και 9) γράφτηκαν, εκτός απ' τις άλλες πηγές, με βάση το χειρόγραφο της Μονής Βουτοσάς. Η Μονή Βουτοσάς ιδρύθηκε το 672 μ.Χ. απ' τον αυτοκράτορα του Βυζαντίου Κων/νο Πωγωνάτο. Οι μοναχοί της μονής φαίνεται κρατούσαν κάποιες σημειώσεις, όπως έκαναν και οι μοναχοί του νησιού των Ιωαννίνων με τον Κουβαρά.

5) Τέλος, στο δέκατο τεύχος (Σουλωτικά) μαθαίνουμε και για μια άλλη πηγή. Πρόκειται για την αυτοβιογραφία του Θεόδωρου Παπαθωμά, καταγομένου από το Νησί των Ιωαννίνων, ο οποίος ήταν γραμματέας στο τελωνείο του Φαναρίου όταν αλώθηκε το Σούλι και στην οποία αυτοβιογραφία «χρονολογικώς πολλά των Σουλωτικών μάλιστα αγώνων συμβάντα απαντώνται».

ΤΑ ΦΥΣΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΑΠ' ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ: Παραπάνω αναφέραμε τα πρόσωπα που τον βοήθησαν «περί των εν Ζαγορίω», για τα οποία κάνει ιδιαίτερη μνεία ο Λαμπρίδης στα Ηπειρ. Αγαθ. Α' σελ. 8. Σ' αυτά τα πρόσωπα θα προσθέσουμε κι

όσα αναφέρει στο προοίμιο των Ζαγοριακών, Μέρος Πρώτον, 1889, δηλαδή συνολικά:

1) **Βαρζώκας Κων/νος του Ιωάννη (1829-1909).** Γεννήθηκε στο Καπέσοβο. Το 1850 τελείωσε την Ζωσιμαία Σχολή. Δάσκαλος στη Βόρειο Ήπειρο, Μακεδονία και σε πολλά χωριά του Ζαγορίου μέχρι το θάνατό του. Συγκέντρωσε ιστορικά, αρχαιολογικά και λαογραφικά στοιχεία στη συνεργασία που είχε με τον Φιλολογικό Σύλλογο Κων/λεως. Το 1875 συμμετέχει στο «Ζωγράφειο Διαγώνισμα», που προκήρυξε ο Φιλ. Σύλ. Κων/λεως με θέμα «Συλλογή ζώντων μνημείων εν τη γλώσση του ελληνικού λαού» και βραβεύτηκε με δεκάλιρο αμοιβή. Το 1886 εξέδωσε ποιητική συλλογή με τίτλο «Ο Πίνδος». Το 1872 ο δεσπότης Σωφρόνιος, ύστερα από εγκύκλιο του Φιλ. Σύλ. Κων/λεως, τον στέλνει στα χωριά του Ζαγορίου για να συγκεντρώσει πληροφορίες για τα σχολεία. Το 1874 ο δεσπότης Σωφρόνιος, ύστερα από αξίωση «υπεροχικού ατόμου εκ Κων/λεως», τον στέλνει στα χωριά του Ζαγορίου να ερευνήσει μονές και εκκλησίες «είπερ εν αυταίς υπάρχουν εκκλησιαστικά έγγραφα εν μεμβράναις, οίον σιγγίλια, επιτολὰι και τοιαύτα άλλα χειρόγραφα συνταυτιζόμενα προς την εκφρα συνταυτιζόμενα ιστορίαν και εις πακλσηαστικήν ιστορίαν...». Με τέτοια δραστηριότητα είναι φανερό ότι ο Κ. Βαρζώκας φάνηκε χρήσιμος στον Λαμπρίδη.

2) **Καρανάσιος Ιωάννης του Κων/νου.** Ο Κων/νος Δ. Πολύζου πήγε από τη Δοβρά γαμπρός στο Τσεπέλοβο και παντρεύτηκε κάποια Αικατερίνη. Το 1857 αυτός και η Αικατερίνη δίνουν γρόσια για τη Σχολή, την εκκλησία και τους φτωχούς. (Αγαθ. Β', σελ. 127). Στα Αγαθ. Β', σελ. 98 ο Λαμπρίδης γράφει: «Κώμη Δοβρά. Το επ' ονόματι της Αγίας Παρασκευής παρεκκλήτης Αγίας Παρασκευής εκκλησίας...». Ο Ι. Καρανάσιος, εκπληρών ως ευσεβής και ευγνώμων υιός την παραγγελία του πατρός του, επεσκεύασε τας επ' ονόματι της Παναγίας σπουδασε ιατρική στο Πανεπιστήμιο της Αθηνών και μετεκπαιδεύτηκε στο Παρίσι. Διετέλεσε Πρόεδρος του ιατροσυνεδρίου του Βιολωνίου Καρανάσιος το 1864 με 25.000 γρ ανακαίνισε την Παναγία και τον Άγιο Κωνσταντίνο. Αρα το 1857 ο Κων/νος Πολύζου είναι

ΙΩΑΝΝΗΣ ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ

της πόλης των Γιαννίνων. Τιμήθηκε από την Ελληνική Κυβέρνηση με το παράσημο του Αργυρού Σταυρού των Ιπποτών του Β' Τάγματος του Σωτήρος. Πέθανε το 1897.

5) **Κόκκορος Δημήτριος του Στεφανή.** Γεννημένος και κάτοικος Κουκουλίου. Είχε ανάμιξη στα κοινά του χωριού του και του Ζαγορίου. Γράφει ο Λαμπρίδης γι' αυτόν: «Ο Δημ. Κόκκορος, τα μέγιστα δια της ικανότητας αυτού ισχύων παρά τη εν Ιωαννίνους Τουρκική αρχή». (Ζαγ 1870, σελ. 108). Ασχολήθηκε και με εμπόριο με τον αδερφό του Ιωάννη. Ο πατέρας του και οι πρόγονοί του είχαν τον μύλο δίπλα απ' το γεφύρι του Νούτσου, κάτω απ' το Κουκούλι. Το γεφύρι λέγεται και «Κόκκορος» μόνο για τον λόγο γειτνίασης με τον μύλο. (Κ. Λαζαρίδης, Πέτρος Α. Κόκκορος, Γιάννινα 1983). Τρία απ' τα αδέρφια του (Ανδρέας, Αναστάσιος και Χριστόδουλος) ασχολήθηκαν με την πρακτική ιατρική (Βικιογιοτροί), κατά τον Κώστα Λαζαρίδη, απόγονο της οικογένειας από την γαριά του Ευσέβεια Κόκκορου-Λαζαρίδη.

6) **Τσιομαρίδης Αναστάσιος.** Στα κείμενα του Λαμπρίδη δεν βρήκα αναφορά γι' αυτόν. Ξαν συνδρομητή στο πρώτο τεύχος (σελ. 92), στην ένδειξη Σοποτσέλι, αναφέρει «Α. Ζωμαρίδης ελληνοδιδάσκαλος». Ίσως είναι το αυτό πρόσωπο.

7) **Ζώτος Αλ.** Στο έκτο τεύχος (Σκηνώματα εξ αλλοδαπής) ο Λαμπρίδης στο προοίμιο γράφει: «Προς περιυναγωγὴν της ὕλης και του τεύχους τούτου πολλοί και διάφοροι ἐμόχθησαν, μάλιστα δε ο εν Βουκουρεστίω προ μικρού τελευτήσας ευφυὴς γέρων εκ Φραγγάδων Αλ. Ζώτος, ικανὰς περί των εν Βλαχία ιδρυθεισών Μονών πληροφορίας αποστείλας μοι». Δεν βρήκα σε άλλα κείμενα αναφορά για τον Αλ. Ζώτο. Στα Ζαγοριακά του 1870, γράφοντας ο Λαμπρίδης για τις φραγκάδες, μεταξύ των λογίων σημειώνει: «... Ι. Α. Ζώτος διδάκτωρ την ιατρικήν, Γ. Α. Ζώτος διδάκτωρ την φιλοσοφίαν και εγκρατής της θεολογίας. Μαθηταί οὔτοι ἅπαντες της Ριζ. Σχολής». Υποθέτω ότι πρόκειται για τέκνα του Αλ. Ζώτου (Ζαγ. 1870, σελ. 61). Εξάλλου στα Ζαγοριακά, τεύχος όγδοο, στο κεφάλαιο «Διοικητικά, εκκλησιαστικά και εκπαιδευτικά» (σελ. 62-63), μεταξύ των σπουδαγμένων Ζαγορίσιων κατατάσσει και τα δυο ως άνω πρόσωπα, χωρίς άλλη λεπτομέρεια. Για τον Ιωάννη Ζώτο, τον γιατρό, βρίσκουμε αρκετές πληροφορίες στο βιβλίο του Στέφανου Μπέττη «Τρία Μελετή-

ματα για τις θυγατέρες του Γραμμενιάτη Κολιο-Γούδα». Ριζαρίτης ο Ιωάννης Ζώτος, σπούδασε ιατρική στη Βαυαρία και στο Παρίσι. Γιατρός στα Γιάννινα ως το 1897 που πέθανε.

8) **Ιωαννίδης Θεόδωρος.** Τόπος καταγωγής το Σοποτσέλι. Ο Λαμπρίδης σημειώνει: «... Θεόδωρος Ιωαννίδης επί πολλά έτη γραμματέυς της εν Ιωαννίνους επιστασίας χρηματίας». (Ζαγ. 1870, σελ. 51). Στα Ζαγ. Β', σελ. 32, ο Λαμπρίδης σημειώνει ότι ο Θεόδωρος Ιωαννίδης είναι γραμματέας και ταμίας της επιστασίας Ζαγορίου από το 1838 έως το 1868. Τέλος φαίνεται και συνδρομητής της Χρονογραφίας της Ηπείρου του Παναγιώτη Αραβαντινού (σελ. 414). Όντας γραμματέας και ταμίας του Κοινού των Ζαγορίσιων ο Θεόδωρος Ιωαννίδης ειλόγως αποτέλεσε πολύτιμη πηγή πληροφοριών για τον Λαμπρίδη.

9) **Πούσιος Θωμάς του Γεωργίου.** Δάσκαλος απ' το Καπέσοβο. Ο πατέρας του Γεώργιος ήρθε σώγαμπρος απ' τις Φραγκάδες. Δάσκαλος και ο αδερφός του Δημήτριος Γ. Πούσιος. Ο Θωμάς το 1913 είναι δάσκαλος στο Κουκούλι σε ηλικία 70 χρονών. Είναι αγαμος, απόφοιτος της Ζωσιμαίας Σχολής, με χρόνια υπηρεσίας 42 στην Ήπειρο, Αλβανία, Μακεδονία και Μ. Ασία. Γράφει το 1913 ο επιθεωρητής Αλέξανδρος Καθάρειος: «Είναι άριστα συγκεκριμένος και πολύ πεπειραμένος, κυρίως δ' ειπείν σοφός και μεθοδικώτατος». (Τα Ζαγοροχώρια, Σπύρου Εργολάβου, Ιωάννινα 1993). Ο Θωμάς Πούσιος συνεργάστηκε με τον Φιλ. Σύλ. Κων/λεως και συμμετείχε κι αυτός στο «Ζωγράφειο Διαγώνισμα» το 1875, όπως παραπάνω ο Κ. Βαρζώκας.

10) **Μπογάς Αλέξιος του Ιωάννη.** Ο Λαμπρίδης στα «Ζαγοριακά» του 1870 και στον κατάλογο των συνδρομητών γράφει: «Μαθηταί... Κωνστ. Αλ Βογά». Στο προοίμιο των «Ζαγοριακών» του 1889 μεταξύ των συνεργατών σημειώνει: «Α. Μπογάς». Είμαι πεπεισμένος ότι πρόκειται για τον «Μπασιαλέξη» της οικογένειας των καπεσοβιτών ζωγράφων, που είχε γιο Κων/νο. Ο Κων/νος Αλ. Βογάς, μαθητής τότε στην Ζωσιμαία, έγινε μετά δάσκαλος. Ο Αλέξιος απ' το 1875 ως το 1892 διετέλεσε κατά περιόδους ταμίας της κοινότητας. Ακόμα ασχολήθηκε με ενοικίαση φάρων. Ο Λαμπρίδης ήταν Γενικός Επιτροπός των Πασχαλίων Κληροδοτημάτων του Καπεσόβου μαζί με τον καπεσοβίτη Χριστόδουλο Βουλόδημο.

Ετσι ο Λαμπρίδης είχε γνωστούς τους καπεσοβίτες Κ. Βαρζώκα, Θ. Πούσιο, Χ. Βουλόδημο και τον Ιωάννη Μεγγλίδη, γαμπρό του Χρ. Βουλόδημου στη κόρη του Σοφία. Κοντά σ' αυτούς γνώριζε και τον Αλέξιο Μπογά, που σαν ταμίας της κοινότητας διαχειρίστηκε χρήματα του κληροδοτήματος. Υποθέτω ότι ο Αλέξιος σαν ενοικιαστής φάρων γνώρισε πρόσωπα και τόπους κι έτσι φάνηκε χρήσιμος στον Λαμπρίδη.

11) **Μεγγλίδης Ιωάννης του Αθανασίου.** Αναφέρεται στο προοίμιο των «Ζαγοριακών» του 1889 μεταξύ εκείνων που βοήθησαν τον Λαμπρίδη στη συγγραφή του. Επίσης, ο Μεγγλίδης, φαίνεται και σε πολλά άλλα κείμενα του Λαμπρίδη, καθώς και οι αιχμαλωσίες του. Ο παππούς του Δημήτριος Αθ. Μέγλας, κάτοικος Δραγαρίου (Κασιανώννας) είναι γαιοκτήμων με κτήματα στο Γαρδικόπουλο (Αγαθ. Α', σελ. 127). Το 1853 ο γιος του Αθανάσιος Μεγγλάς αιχμαλωτίζεται και απελευθερώνεται ύστερα από καταβολή λύτρων. (Ζαγ. 1870, σελ. 243). Λόγω ανασφάλειας στο Δραγάι ο Αθανάσιος εγκαθίσταται στο Λεσκοβέτσι (Λεπτοκαρυά), όπου γεννήθηκε ο Ιωάννης. Η οικογένεια Μεγγλά προσέβη σε πολλές αγαθοεργίες από το 1798 και εντεύθεν και χρηματοδότησαν κοινωφελή έργα στο Δραγάι, στο Φλαμπούραδο, στη Δόλιανη κλπ. (Μάνθου Οικονόμου, Ευεργέτες-Δωρητές των χωριών του Ζαγορίου μέχρι το 1940, Αθήνα 1980, σελ. 37-38). Την κόρη του Αθανασίου Μεγγλά, την Ευφημία, παντρεύτηκε ο Ιωάννης Λαμπρίδης κι έτσι τον Ιωάννη Μεγγλίδη τον είχε κουνιάδο. Το 1890 ο Λαμπρίδης είναι άρρωστος και ο Μεγγλίδης επιμένει να πάει στην Ευρώπη για θεραπεία, αλλά δεν συμφωνεί η Ευφημία. Γράφει ο Μεγγλίδης στον Δημήτριο Λαμπρίδη, αδερφό του Ιωάννη: «υπεδέχαι εις αυτήν την ασιόληπτον θέσιν του συζύγου της... εθεώρησα καθήκον μου να διακώψω πάσα μετ' αυτής σχέσιν ως προς το ζήτημα τούτο...». Ετσι ο Λαμπρίδης το 1891 πεθαίνει. (Στάθης Δ. Λαμπρίδης, Ιωάννης Λαμπρίδης, Αθήνα 1979). Ο Ιωάννης Μεγγλίδης σπούδασε στη Ριζάρειο Σχολή και μετά στην ιατρική. Τον Φεβρουάριο του 1881 αρραβωνίζετα την Σοφία Χριστοδούλου Βουλόδημου. Καπεσοβίτισσα. Ο γάμος ορίστηκε για τον Ιούλιο του 1883. Το προκοινοσύμφωνο υπογράφει σαν μάρτυρας και ο Ιωάννης Λαμπρίδης (Μαίρης Κωστή, Προκοινοσύμφωνα χωριών επαρχιακής Δημογεροντίας Ιωαννίνων 1822-1914, Ιωάννινα 2009). Λίγες μέρες μετά τους αρραβώνες του, στις 9-3-1881, αιχμα-

ΙΩΑΝΝΗΣ ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ

λωτίζεται στο Σκαμνέλι μαζί με άλλους και απελευθερώνεται μετά από ένα μήνα, αφού πληρώθηκαν λύτρα. Αυτή την αιχμαλωσία αφηγείται ο ίδιος ο Μεγγλιδής στο περιοδικό «Εστία», τόμος ΙΓ΄, 1882. Στις 15-8-1884 αιχμαλωτίζεται δεύτερη φορά και ελευθερώνεται μετά από 70 μέρες, μετά την καταβολή λύτρων (Ζαγ. Β΄, σελ. 65 και 71). Ο Μεγγλιδής εργάστηκε σαν κοινοτικός γιατρός σε πολλά χωριά του Ζαγορίου, όπως Βραδέτο, Καπέσοβο, Σοποτσέλι κλπ, όπου δηλαδή εύρισκε καλό μισθό. Απέκτησε καλή φήμη και την αγάπη και τον σεβασμό των Ζαγορίσιων.

12) Σάρρος Δημήτριος του Μιχαήλ. Γεννήθηκε στη Βίτσα στις 14-9-1869. Ο πατέρας του Μιχαήλ φέρεται συνδρομητής της «Χρονογραφίας της Ηπείρου» του Π. Αραβαντινού (σελ. 414). Ο Δημήτριος σπούδασε στην Ζωσιμαία Σχολή και μετά στην Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών. Υπηρέτησε σαν σχολάρχης, γυμνασιάρχης, επιθεωρητής Μέσης Εκπαίδευσης και καθηγητής στη Μεγάλη του Γένους Σχολή. Υψηλόβαθμο στέλεχος του φιλολογικού Συλλόγου Κων/λεως. Ασχολήθηκε με ποίηση, λογοτεχνία, λαογραφία κλπ κι έχει πλούσιο συγγραφικό έργο (Βασίλη Κραφίτη, Λόγιοι της Ηπείρου, Αθήνα 1979, σελ. 169). Το 1923 διώχτηκε από τους τούρκους από την Κων/λη και γύρισε στην Αθήνα. Πέθανε το 1938. Εκτενές βιογραφικό του Δ. Σάρρου δημοσίευσε ο Ιωάννης Νικολαΐδης στο βιβλίο του «Ιστορική Μονογραφία περί της εν Ηπείρω χώρας Βεζήττζης», Ιωάννινα 1939, στη σελίδα 116 επόμενα. Εξάλλου αυτό το βιβλίο το αφιερώνει στο Δ. Σάρρο: «Τη ιερά σκιά του αιμινήτου θείου μου Δημητρίου Μ. Σάρρου εκ Βίτσης Ζαγορίου Μεγάλου του Γένους Διδασκάλου τότε ευγνωμόνως ανατίθημι». Μονογραφία για τον Δημήτριο Μ. Σάρρο μας άφησε ο Κώστας Λαζαρίδης στη Μικρή Ζαγοριακή Βιβλιοθήκη αριθ. 13 και τίτλος «Δημήτριος Μ. Σάρρος, ο μεγάλος δάσκαλος από τη Βίτσα», Γιάννινα 1973.

13) Καψώφας Αντώνιος. Καταγωγή Άνω Σουδενά. Μεγάλη οικογένεια και με πολλές αγαθοεργίες (Μ. Οικονόμου, Ευεργέτες-δωρητές των χωρίων του Ζαγορίου μέχρι το 1940, Αθήνα 1980, σελ. 11 και Αγαθ. Β΄, σελ. 144, 147). Το 1826-1827 δέκα πρόκριτοι των Άνω Σουδενών, μεταξύ των οποίων και Αντώνιος Καψώφας, φυλακίστηκαν στα Γιάννινα. Μετά την πτώση του Αλή Πασά το χωριό αυθορμήτως υπήχθη διοικητικά στον μπέη της Κόνιτσας για να γλιτώσει τις αγγα-

ρείες που βάραιναν το Ζαγόρι. Με την ενέργεια αυτή έχασαν τα πολιτικά δικαιώματα που είχαν απ' τα προνόμια του Ζαγορίου κι έφερναν αντιρρήσεις στη διοίκηση της Κόνιτσας. «Αι γυναίκες του χωρίου κατελθούσαι εις Ιωάννινα προσέδραμον εις τον νεαρόν Ιμίν Πασάν κλαίουσαι και θρηνούσαι...» κι αποφυλακίστηκαν οι πρόκριτοι. Τελικά ο Κιουταχής προσάρτησε το χωριό οριστικά στο Ζαγόρι.

14) Μοράρος Ξενοφών. Καταγωγή από Λιασκοβέτσι. Το 1829 ο Γιουσούφ Λιάπης λεηλατεί και ληστεύει το Ζαγόρι. Η τουρκική διοίκηση στέλνει αντιπροσωπεία για διαπραγματεύσεις και μαζί τους και ο Ξενοφών Μοράρος (Ζαγ. Β΄, σελ. 48). Φαίνεται ότι ο Ξενοφών Μοράρος είναι τότε Γενικός Προεστώς Ζαγορίου. Εξάλλου ο Κων. Λαζαρίδης (Συμβολή στην Ιστορία του Ζαγορίου, Γιάννινα 1982, σελ. 46) γράφει ότι απ' το Λιασκοβέτσι χρημάτισαν Γενικοί Προεστώτες ο Ξενοφών Μοράρος και ο Ιωάννης Μοράρος.

15) Ευαγγελίδης Ιωάννης. Καταγωγή από Βραδέτο. Φέρεται συνδρομητής των εκδόσεων του Λαμπριδίου (Ζαγ. 1870, σελ. 336 και Ζαγ. Α΄, σελ. 85).

16) Κ. Γ. Τσιγαράς. Ο Λαμπριδής το 1885 στους συνδρομητές του πρώτου τεύχους (σελ. 91) γράφει: «Και εκ των μαθητών της Ζωσιμαίας Σχολής οι εξής: ...Δ. Σάρρος.... Κ. Τσιγαράς....». Το 1886 στο προοίμιο των Ζαγοριακών Μέρους Πρώτον γράφει: «...Δ. Μ. Σάρρος και Κ. Γ. Τσιγαράς, της Ζωσιμαίας Σχολής μαθητή...». Υποθέτω ότι πρόκειται για Κων/τίνο γιο του γιατρού Γεωργίου Τσιγαρά.

17) Παππά Αθανασίου Ζήσης. Αναφέρεται στο προοίμιο στα Ζαγοριακά Μέρος Πρώτον. Επίσης αναφέρεται και ο Μιχαήλ Παππά Αθανασίου, μαθητής της Ζωσιμαίας. Δεν υπάρχει άλλη αναφορά για τον Ζήση στα κείμενα του Λαμπριδίου. Υποθέτω καταγωγή από την Λάιστα και τον συνδέω με τον επόμενο Μιχαήλ Παππά Αθανασίου, τον μαθητή. Στο βιβλίο του κ. Γεωργίου Μέρτζιου «Λάιστα Ζαγορίου, Θεσ/νίκη, 1991», στη σελίδα 178 δημοσιεύεται «Πίναξ εμφανών τα ενδημούντα μέλη συμμασών των οικογενειών της Κοινότητος Λαίστης». Εκεί συναντάμε τις οικογένειες α) Νικολάου Παπαθανασίου β) Κώσταινας Παπαθανασίου γ) Μιχαήλ Παπαθανασίου δ) Ζήσαινας Παπαθανασίου. Ο πίνακας δεν έχει χρονολογία. Στον εκλογικό κατάλογο της Λάιστας του έτους 1920 κα-

ταγράφονται τα ονόματα α) Παπαθανασίου Νικόλαος του Αθανασίου ετών 63 β) Παπαθανασίου Ιωάννης του Αθανασίου ετών 61 γ) Παπαθανασίου Κων/νος του Αθανασίου ετών 54 δ) Παπαθανασίου Μιχαήλ του Αθανασίου ετών 49 και ε) Παπαθανασίου Μιχαήλ του Νικολάου ετών 27. Συγκρίνοντας τον πίνακα και τον κατάλογο φαίνεται η ευρύτερη οικογένεια και ειδικότερα η «Κώσταινα» και η «Ζήσαινα» και πρέπει ο Ζήσης να είναι αδερφός των παραπάνω.

18) Παπαθανασίου Μιχαήλ του Αθανασίου. Γεννήθηκε το 1871 και το 1886 είναι μαθητής στη Ζωσιμαία Σχολή και συνδρομητής των πρώτων τευχών του Λαμπριδίου. Τα παιδιά του Αθανασίου, δηλαδή ο Κώστας και ο Μιχαήλ ταξιθεύονται στη Θράκη (Χρυσούπολη και Κεραμωτή). Ο κ. Γεώργιος Μέρτζιος στο βιβλίο του με τίτλο «Λάιστα Ζαγορίου», Θεσ/νίκη 1991, σελ. 30, γράφει: «Στα σπίτια των αδερφών Παπαθανασίου στην Κεραμωτή και την Χρυσούπολη εισήχθησαν και την φυλάχτηκαν κοντόκανοι γκράδες. Η εισαγωγή προδόθηκε και σύρθηκε στις τούρκικες φυλακές ο Κώστας Παπαθανασίου, που γλύτωσε μονάχα ύστερα από πολλά βασανιστήρια και πολύ χρήμα». Αυτά γράφτηκαν από τον κ. Γεώργιο Μέρτζιο για να τονιστεί η συμβολή των ξενιτεμένων Λαϊστινών στον Μακεδονικό Αγώνα. Εξάλλου στη σελίδα 114 γράφει: «Το 1918 ο πατέρας του (εννοεί τον Ζήση Παπαθανασίου, τον συγγραφέα, που γεννήθηκε στη Λάιστα το 1905) Μιχάλης Παπαθανασίου τον πήρε μαζί του στη Θράκη...». Άρα ο Μιχάλης έδωσε στο γιο του το όνομα του αδερφού. Για τον Ζήση Παπαθανασίου τον συγγραφέα γράφει ο κ. Γεώργιος Μέρτζιος (σελ. 114) και το συγγραφικό του έργο περιέχεται στον κατάλογο Ζαγορίσιων συγγραφέων του κ. Φρίξου Τζιόβα.

19) Πατέας Ιωάννης. Καταγωγή από Τζοντίλα (Δίκорφο). Ο κ. Δημήτριος Παπαγιαννόπουλος στο βιβλίο του «Δίκорφο Ζαγορίου», Αθήνα 1994, δημοσιεύει εκλογικό κατάλογο της «Ζωνδήλας» του 1920. Στον κατάλογο βρίσκουμε α) Πατέας Αλέξιος του Ιωάννη, ετών 69 και β) Πατέας Δημήτριος του Ιωάννη, ετών 62. Άρα ο Ιωάννης που μας ενδιαφέρει πρέπει να είναι γιος του Αλεξίου ή του Δημητρίου και παίρνει το όνομα του παππού. Στον κατάλογο του 1920 δεν αναγράφεται.

20) Αδαμαντίου Αντώνιος. Καμιά άλλη πληροφορία γι' αυτόν στα κείμενα του Λαμπριδίου και αλλαχού.

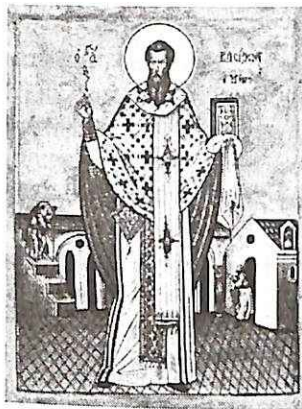
21) Χασιώτης Σπυρίδων. Γεννήθηκε στο Μονοδέντρι. Σπούδασε στη Ζωσιμαία και το 1880 περίπου βρίσκεται δάσκαλος στην Κάτω Βίτσα. Μετά σπουδάζει γεωπόνος και σταδιοδρομεί σαν καθηγητής στη Γεωπονική Σχολή Αθηνών. Το συγγραφικό του έργο δημοσίευσε ο κ. Φρίξος Τζιόβας στον κατάλογο Ζαγορίσιων συγγραφέων. Το 1936 ιδρύεται το σωματείο «Ενωσις Ζαγορίσιων Αθηνών - Πειραιώς» και πρώτος πρόεδρος του ΔΣ είναι ο Σπυρίδων Χασιώτης. Γράφει ο Κώστας Λαζαρίδης στο βιβλίο του «Η ερασιτεχνική βοτανική μου συλλογή», Γιάννινα 1986, σελ. 4: «Ανάμεσα στις άλλες πρώτες ενέργειες του ΔΣ της Ένωσης ήταν και η προκήρυξη διαγωνισμού για βράβευση σχολικών κήπων στο Ζαγόρι. Σκοπός της ενέργειας αυτής ήταν «να καλλιεργηθεί και αναπτυχθεί η αγροτική συνείδηση των κατοίκων της περιοχής Ζαγορίου». Και τον Οκτώβρη του 1938 ο Σπυρίδων Χασιώτης, παρ' όλα τα γεράματά του, ήρθε στην Μπάγια και βράβευσε τους δασκάλους που συμμετείχαν στο διαγωνισμό. Τέτοιο μυαλό σαν τον Σπ. Χασιώτη ήταν χρήσιμο στον Λαμπριδίου για συνεργασία.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ: Στα 52 του, τον Σεπτέμβρη του 1891 πεθαίνει ο Ιωάννης Λαμπριδής, σε ηλικία δημιουργική, Η ύλη διαλύθηκε το πνεύμα του έμεινε ζωντανό στους αιώνες. Το συγγραφικό του έργο αστείρευτη πηγή. Θα είχαμε μεγάλη τύχη αν υπήρχε ένας Λαμπριδής στο Βυζάντιο ή μετά την κατάκτηση για να γράψει για το Ζαγόρι και την Ηπειρο. Ευγνώμονες στον Λαμπριδίου που κάλυψε με το έργο του ένα μεγάλο ιστορικό κενό. Ο Κώστας Φρόντζος γράφει ότι η Ηπειρος χρωστάει ευγνωμσύνη στον Λαμπριδίου. Θέλω να επεκταθώ και να μιλήσω για ευγνωμοσύνη όλης της Ελλάδας και ολόκληρου του Έθνους. Το Ζαγόρι και η Ηπειρος της διαποράς (και η σημερινή Βόρειος Ηπειρος) πρόσφεραν τόσα πολλά στο Έθνος. Ευεργεσίες, δωρεές, μετρητό χρήμα, διπλωματικές επεμβάσεις, πολιτικές επιρροές. Και δίπλα στους πλούσιους Ηπειρώτες έρχονται οι λόγιοι με τα βιβλία τους, με τους λόγους τους, με την εθνική συνειδησή τους.

Μιλάμε σήμερα για το διαδίκτυο και ο Λαμπριδής είναι το διαδίκτυο της εποχής του. Δεν ξέρω αν διδάσκεται στα Λύκεια και στα Πανεπιστήμια. Με όσα έγγραφα παραπάνω προσπάθησα να αναδείξω μια άλλη εικόνα για τον άξιο Λαμπριδίου και για την πολύτιμη προσφορά του στην Ηπειρο, στην Ελλάδα, στο Έθνος.

Απόστολος Ντιναλέξης

ΟΜΙΛΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΛΟΥΤΟΥΝΤΑΣ ΤΟΥ ΙΕΡΑΡΧΗ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (330-379 μ.Χ.)

Φίλος του περιοδικού μας προσκόμισε μικρή προσούρα μιας ομιλίας του Μεγάλου Βασιλείου από την Καισάρεια της Καππαδοκίας, με τίτλο «Ομιλία προς πλουτούντας». Δημοσιεύουμε μερικά αποσπάσματα της ομιλίας αυτής γιατί παρότι περάσανε κάπου 17 αιώνες από τότε, κάποιες ιδέες και αξίες είναι διαχρονικά επίκαιρες και χρήσιμες. Ειδικά σήμερα που ο κόσμος ολόκληρος βιώνει μια πρωτοφανή ηθική παρακμή και η απληστία και το κυνήγι του πλούτου έγιναν κυρίαρχη ιδεολογία και στόχος ζωής πολλών.

Ετσι που ανθρώπους που κάποτε θαύμαζες και ζήλευες να βλέπεις να οδηγούνται στη φυλακή.

«Ζ»

μάτι θελόνας, παρά πλούσιος στη βασιλεία των ουρανών».....

Τι θ' απαντήσεις στον δικαστή, εσύ που ντύνεις τους τοίχους και δεν ντύνεις άνθρωπο, εσύ που στολίζεις άλογα και κάνεις πως δεν βλέπεις τον ρακένδυτο αδελφό σου, εσύ που σαπίζει το στάρι σου και δεν τρέφεις αυτούς που πεινρούν, εσύ που θάβεις το χρυσάφι και καταφρονείς εκείνον που στραγγαλίζεται.....

Αλλά λες πως εσύ ο ίδιος είσαι φτωχός κι εγώ συμφωνώ. Γιατί φτωχός είναι εκείνος που του λείπουν πολλά. Κι η ακόρεστη επιθυμία σας, κάνει πολλά να σας λείπουν. Στα δέκα τάλαντά σου φροντίζεις να προσθέσεις δέκα ακόμη κι όταν γίνουν είκοσι, άλλα τόσα επιζητείς και πάντοτε όσα προστίθενται δεν σταματούν την ορμή αλλ' αναφλέγουν την όρεξή σου. Γιατί όπως οι μέθυσοι βρίσκουν αφορμή να πίνουν όσο τους βάζεις κρασί, έτσι και οι νεόπλουτοι, που απέκτησαν πολλά επιθυμούν περισσότερα κι όσα προστίθενται τρέφουν την αρρώστια τους κι η φροντίδα γι' αυτά φέρνει το αντίθετο αποτέλεσμα εν τέλει.

Όσα βλέπει το μάτι, τόσα επιθυμεί ο πλεονέκτης. «Δεν χορταίνει να βλέπει το μάτι» και δεν χορταίνει ο φιλάργυρος. Ποτέ δεν είπε ο Άδης «αρκεί» και ποτέ δεν είπε ο πλεονέκτης «αρκεί».

Ο πλεονέκτης όμως δεν σέβεται τον χρόνο, δεν ξέρει σύνορα, δεν παραδέχεται τη σειρά της διαδοχής, αλλά μιμείται τη βία της φωτιάς και το απόθεμά τους σε κακία και πονηριά γίνεται δύναμη που μεγαλώνει ολοένα. Τίποτα δεν αντιστέκεται στη βία του πλούτου, όλα υποκύπτουν στην τυραννία του, όλα ζαρώνουν κάτω απ' την εξουσία του.

Το νέο Διοικητικό Συμβούλιο της «Ένωσης Ζαγορίσιων Αθηνών»

– Τσουμάνης Γεώργιος, Πρόεδρος, εκ Τσεπελόβου
– Δόσης Γεώργιος, Α΄ Αντ/δρος, εκ Παπίγκου
– Κωστόπουλος Χρήστος, Β΄ Αντ/δρος, εκ Μεσοβουνίου
– Χατζηγιάννης Γεώργιος, Γεν. Γραμματέας, εκ Σκαμνελίου
– Τσατούρας Γεώργιος, Ταμίας, εκ Πέτρας

Μέλη

– Χρόνη Αλεξάνδρα, εξ Ελαφοτόπου
– Ιωαννίδου Ζωή, εκ Βίκου
– Λάκκα Νίκη, εξ Άνω Πεδινών
– Νότα Βάσω, εκ Τριστένου

Εξελεγκτική Επιτροπή

– Χρόνης Αριστόβουλος εξ Ελαφοτόπου
– Ιωαννίδης Κων/νίνος εκ Βίκου
– Σωτήρης Σωτήρης εκ Σκαμνελίου

***

Η πίδα της Ένωσης Ζαγορίσιων Αθηνών

Στην αίθουσα του Ριζαρίου ιδρύματος στο Χαλάνδρι όπως κάθε χρόνο μετά τη θεία λειτουργία έγινε η κοπή της πίτας της Ένωσης Ζαγορίσιων Αθηνών. Χρόνια τώρα, για τους Ζαγορίσιους της Αθήνας με τη δύσκολη μετακίνηση και τις μεγάλες αποστάσεις ήταν μια μοναδική ευκαιρία για αντάμωμα.

Κι αθέλα μου ήρθαν στη μνήμη μου άλλες τέτοιες μέρες με πλήθος Ζαγορίσιων που δεν παρέλειπαν να βρίσκονται εκεί, σε μια ατμόσφαιρα, εγκάρδια φιλική κι ενθουσιώδη. Βρέθηκαν ανάμεσά τους και φέτος. Μικρή και φτωχή η φετινή σύναξη. Πολλά χωριά δεν είχαν ούτε έναν εκπρόσωπό τους.

Σαν να μην είναι πια ένα το πολυπόθητο ενιαίο Ζαγόρι με τα μεγάλα και πολλά προβλήματα που ζητούν επειγόντως λύσεις.

Περισσότερο τυπικά και λιγότερο από αληθινό ενδιαφέρον. Τι φταίει; Μεγαλώσαμε, κουρασθήκαμε, βαρεθήκαμε! Αδιαφορία. Η κρίση, μετρημένοι οι νέοι, τα προβλήματα τους δεν τους αφήνουν να ασχοληθούν με τα κοινά. Κι όμως σ' αυτούς ελπίζουμε. Και διαπιστώθηκε για άλλη μια φορά η ανάγκη για ανανέωση και συσπείρωση. Για νέους ανθρώπους άφρατους με νέες ιδέες και οράματα.

Στις αρχαιρεσίες που ακολούθησαν ο επί χρόνια Πρόεδρος κ. Αριστόβουλος Χρόνης υπέβαλε την παραίτησή του. Η συνέλευση τον ανεκήρυξε «επίτιμο» Πρόεδρο της Ένωσης. Πρόεδρος της Γ. Συνέλευσης ο κ. Φάνης Παπαλιάρης ένας από τους εκλεκτούς Ζαγορίσιους.

Εύχομαι στο νέο συμβούλιο καλή θητεία. Να καταφέρει να ανταμώσει τους Ζαγορίσιους να δώσει νέα πνοή για το καλό του τόπου μας.

Φεύγοντας στους αδειους κι ερημούς διαδρόμους ένιωθα να πλανάται το γελαστό πρόσωπο του Άγγελου που πληθωρικός κάθε χρόνο καλοδεχόνταν και ξεπροβοδούσε τους συμπατριώτες του. Μεγάλη η έλλειψη!

ΕΛΕΝΗ ΔΟΥΒΛΗ

Το Ριζάρειο Κληροδότημα και το Ζαγόρι

Όπως είναι γνωστό η αρχική επιθυμία και ο διακαής πόθος των αιμνήστων μεγάλων εθνικών ευεργετών Μάνθου και Γεωργίου Ριζάρη ήταν ο καρπός του μόχθου τους στην ξένη να διατεθεί εξ ολοκλήρου για τη στήριξη της αγαπημένης ιδιαίτερης πατρίδας τους, του Μονοδένδριου και κατ' επέκταση του πολυπόθητου Ζαγορίου.

Στην τελευταία όμως και οριστική διαθήκη το 1840 και έπειτα από παρότρυνση του σοφού Αδαμάντιου Κοραή ο Γεώργιος Ριζάρης δέχθηκε να ιδρυθούν δύο σχολές. Εκείνη του Μονοδενδρίου και η Εκκλησιαστική Σχολή Αθηνών.

Τότε, μετά την απελευθέρωση της χώρας, που ήταν εντελώς ανύπαρκτη η εκπαιδευτική της υποδομή, ήταν άμεση ανάγκη να συσταθεί ανώτερη Εκκλησιαστική Σχολή στη μέλλουσα πρωτεύουσα της χώρας την Αθήνα και ορθώς ο Γ. Ριζάρης δέχθηκε την πρόταση του Κοραή.

Έτσι η περιώνυμη Ριζάρειος Εκκλησιαστική Σχολή για πολλά χρόνια μετά την ίδρυσή της και κυρίως ως Ιεροδιδασκαλείο *μεγαλούργησε και αποφοίτησαν* απ' αυτή άριστοι σπουδαστές, που διέπρεψαν ως Μητροπολίτες, ιερείς, ανώτατοι εκπαιδευτικοί, δικαστικοί, στρατιωτικοί, διακεκριμένοι επιστήμονες κ.λπ.

Τότε η Ρ.Ε.Σ. ήταν το πρωτοπόρο ανώτερο εκπ/κό ίδρυμα και η προσφορά του στην πατρίδα πολυτιμότητα.

Όπως όμως νομοτελειακά συμβαίνει σ' όλες σχεδόν τις εκφάνσεις της ζωής τη μεγάλη ακμή διαδέχεται η υποβάθμιση και η παρακμή.

Έτσι και η Ρ.Ε.Σ., λόγω της αδιαφορίας των νέων για ιεροσύνη από τη μια μεριά όσο και της δημιουργίας Εκκλησιαστικών Ακαδημιών, Πανεπιστημίων κ.λπ., από το κράτος έχασε τη μεγάλη της αίγλη και έσπευσε να προσφέρει όσα ο μεγάλος ιδρυτής της επιθυμούσε.

Η κατάσταση αυτή της παρακμής, η οποία έγινε εντονότερη κατά τη δεκαετία του 1970 και ο μεγάλος προβληματισμός των Ζαγορισίων, για την περαιτέρω πορεία του κληροδοτήματος οδήγησε στην κατάθεση αίτησης στο αρμόδιο Εφετείο Αθηνών, το οποίο με την υπ' αριθ. 994/1980 απόφασή του απεφάνθη «ότι ποσοστό 30% εκ των προσόδων του Ριζαρείου Κληροδοτήματος πρέπει να διατίθεται από του χρόνου του συμπίπτοντος προς την σύνταξιν του αμέσως επομένου μετά την δημσίευσιν της παρού-

Ανοικτή Επιστολή προς το Πολυμελές Συμβούλιο της Ρ.Ε.Σ. και τους Πολιτιστικούς Φορείς του Ζαγορίου, με αφορμή μια απορριπτική απόφαση της Ρ.Ε.Σ. σε αίτημα της Λαμπριαδείου Οικ. Σχολής

σης αποφάσεως προϋπολογισμού εσόδων και εξόδων του εν λόγω κληροδοτήματος και εφεξής εις το διηνεκές, χάριν των κατωτέρω κοινωφελών σκοπών και ότι η διάθεσις αυτή συνιστά τον επωφελέστερον τρόπο αξιοποιήσεως της χάριν αυτού διατιθεμένης εν λόγω περιουσίας ήτοι: 1) διά την ίδρυσιν και συντήρησιν εις Μονοδένδρι Ζαγορίου Ηπείρου οικοτροφείου μαθητών Δημοτικού Σχολείου, ως και διά την ίδρυσιν και όσον το δυνατόν μεγαλύτεραν ανάπτυξιν επίσης εις Μονοδένδρι Ζαγορίου κέντρου χειροτεχνίας μετ' οικοτροφείου αμφοτέρων των φύλων και δη κέντρου μαθητείας παραγωγής ειδών της παραδοσιακής Ηπειρωτικής Λαϊκής Τέχνης.

2) Διά την επαρκή προς εύρυθμον λειτουργίαν, περαιτέρω ανάπτυξιν αυτής οικονομικήν ενίσχυσιν της Λαμπριαδείου Βιοτεχνικής Σχολής Άνω Πεδινών Ζαγορίου. 3) Διά την επιδότησιν μαθητών φοιτώντων εις το Γυμνάσιο και Λύκειον Τσεπελόβου Ζαγορίου, ως και διά την επιδότησιν των υπηρετούντων εις αυτά καθηγητών και 4) διά την συντήρησιν και αξιοποίησιν των πολιτιστικών μνημείων της περιοχής Ζαγορίου Ηπείρου».

Από αυτό το 30% τι ποσά έχουν διατεθεί μέχρι σήμερα για τους παραπάνω σκοπούς; Αν εξαιρεθεί η συστηματική χρηματοδότηση της Χειροτεχνικής Σχολής Μονοδενδρίου η Λαμπριάδειος Σχολή τα πρώτα τουλάχιστον χρόνια ενισχύονταν με ψίχουλα και μόνο όταν τα έσοδα του κληροδοτήματος είχαν αυξηθεί θεαματικά τότε εχρηματοδοτείτο ικανοποιητικά, ενώ για τα σχολεία Τσεπελόβου και τη συντήρηση των πολιτιστικών μνημείων ας μην γίνεται σοβαρός λόγος. Μετά την αναστολή λειτουργίας της Λαμπριαδείου και το κλείσιμο του Δημοτικού Σχολείου Μονοδενδρίου και αυτών του Τσεπελόβου, πού διατέθηκαν τα ανάλογα ποσά; Όχι φυσικά για το Ζαγόρι.

Αυτό δεν αποτελεί κατάφωρη παραβίαση της τροποποιημένης διαθήκης και βαρύτατη προσβολή της μνήμης των αδελφών Ριζάρη; Δεν βλέπουν οι κύριοι σύμβουλοι του Πολυμελούς Συμβουλίου και δεν αντιλαμβάνονται οι τέσσερις Ζαγορίσιοι σύμβουλοι, που μαζί με

τον Γιαννιώτη σήμερα πρόεδρό τους τον κ. Μασσαλά έχουν την πλειοψηφία, ότι γίνεται συστηματική αποζαγοροποίηση του Ιδρύματος;

Τι έκαναν και τι κάνουν γι' αυτό σήμερα;

Αφορμή για την επιστολή αυτή, πέρα από τον γενικότερο προβληματισμό, υπήρξε η υπ' αριθ. 49/18/16-1-2013 απορριπτική απόφαση του Πολυμελούς Συμβουλίου της Ρ.Ε.Σ., σε αίτημα της Λαμπριαδείου Σχολής, για μια μικρή ετήσια ενίσχυση της, 15.000 περίπου ευρώ, προκειμένου να προσλάβει ένα άτομο γενικών καθηκόντων, έτσι ώστε να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις, που απορρέουν από την υπογραφείσα συμφωνία συνεργασίας με το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, για την ίδρυση του Πανεπιστημιακού-Λαμπριαδείου Σταθμού Οικολογίας.

Πρόκειται για ένα εγχείρημα πρωτοποριακό, που όταν αρχίσει να λειτουργεί θα αλλάξει σταδιακά την ερειπωμένη μορφή ολόκληρης της περιοχής Ζαγορίου.

Αμφιβάλλει κανείς πως αν σήμερα, με την τρομακτική κρίση και απαξίωση όλων των πατρογονικών ιδεών, ζούσε ο Γ. Ριζάρης και έκανε τώρα τη διαθήκη του πρώτη του και ίσως αποκλειστική εντολή του δεν θα ήταν η στήριξη της μεγάλης αυτής προσπάθειας για την αναβάθμιση του Ζαγορίου;

Φυσικά οι μεγάλοι εθνικοί ευεργέτες Μάνθος και Γεώργιος Ριζάρης δεν ζουν πια. Ζουν όμως και βασιλεύουν οι εκτελεστές της διαθήκης τους που δεν μπορούν ή δεν θέλουν να αισθανθούν το χρέος τους.

Βεβαίως, όλοι αναγνωρίζουν πως και η Ρ.Ε.Σ. με την εντεινόμενη οικονομική κρίση έχει τα δικά της σοβαρά οικονομικά προβλήματα. Όμως είναι παράλογο, είναι τελείως αδιανόητο, μετά την αναστολή όλων των δαστηριοτήτων για το Ζαγόρι να μην μπορεί από τα εκατομμύρια που δαπανώνται για την Αθήνα να εξοικονομηθεί το ποσό των 15.000 ευρώ γι' αυτό.

Κύριοι Σύμβουλοι, αν τα χρόνια μετά την απελευθέρωση, η χώρα είχε πράγματι την ανάγκη του Ριζαρείου κληροδοτήματος, σήμερα τη μεγάλη ανάγκη την έχει το Ζαγόρι, που καθημερινά ερημώνε-

ται και απαξιώνεται.

Αν την δεκαετία του 1980 στους Φορείς του Ζαγορίου υπήρχε μεγάλος προβληματισμός για την σωστή πορεία του Κληροδοτήματος, σήμερα με την τωρινή κατάστασή του, υπάρχει συνολική αγανάκτηση.

Γιατί πώς είναι δυνατόν σήμερα, που υπάρχει οργανωμένο σήμερα και δική του ευθύνη και υποχρέωση είναι η λειτουργία των εκπ/κών ιδρυμάτων να δαπανάται το μισό και πλέον των εισοδημάτων του κληροδοτήματος για τη μισθοδοσία 90 περίπου υπαλλήλων, για τη λειτουργία κυρίως ενός Εκκλησιαστικού Λυκείου, που ουσιαστικά καμιά εκπαιδευτική ανάγκη δεν θεραπεύει;

Γι' αυτό κύριοι Σύμβουλοι σαν πρώτο βήμα σας πια σήμερα, τώρα ας είναι η αναθεώρηση της αψυχο-λόγητης και εντελώς απαράδεκτης απόφασής σας, για την μη χρηματοδότηση της Λαμπριαδείου Σχολής και αύριο με δική σας πρωτοβουλία ας αναληφθεί μια πανзаγο-ρίσια προσπάθεια για την επιβεβλημένη νέα πορεία του Ιδρύματος.

Για τη σημερινή απαράδεκτη κατάσταση του κληροδοτήματος έχουμε βεβαίως όλοι οι Ζαγορίσιοι τεράστια ευθύνη.

Ο άγιος ψυχές των μεγάλων ευεργετών μας, αιμνήστων Μάνθου και Γεωργίου Ριζάρη παρακολουθούν με πικρία και αγωνία την αδιαφορία και τον εφησυχασμό μας.

Αν δεν ενεργήσουμε άμεσα και σωστά με τολμηρές και ριζοσπαστικές παρεμβάσεις τότε όχι αδικαιολόγητα η ιστορία θα μας κατατάξει μεταξύ εκείνων, για τους οποίους ο ιατροφιλόσοφος Ιωάννης Λαμπρίδης έγραψε «Ο μη κηδόμενος περί του μέλλοντος των κληροδοτημάτων και της πιστής αυτών και αμετατρέπτου εκτελέσεως είναι εθνοκατάρατος».

Γεώργιος Δουδής
Πρόεδρος της Διαχειριστικής Επιτροπής της Λαμπριαδείου Σχολής

Το περιεχόμενο της παραπάνω επιστολής εγκρίνουν εκθύμως και προσυπογράφουν.

1) Για το Δήμο Ζαγορισίων ο Δήμαρχος κ. **Γαβριήλ Παπαναστασίου**

2) Για την Ιστορική-Λαογραφική Εταιρεία Ζαγορίου ο Πρόεδρος της κ. **Βασίλειος Τζιόδας** και

3) Για τον Πολιτιστικό Σύνδεσμο Ζαγορισίων Ιωαννίνων ο Πρόεδρος του κ. **Γεώργιος Παπαλεοντίου**.

Με προχειρότητα η ανακατασκευή και συντήρησή τους

Οι κακοτεχνίες αλλοιώνουν τα καλντερίμια στο Ζαγόρι!

Η έλλειψη ικανών μαστόρων, κυρίως η ανοχή των αρμόδιων υπηρεσιών είναι οι τρεις παράγοντες που ευθύνονται για την αλλοίωση της εικόνας και της απaráμιλλης τέχνης των καλντεριμιών στο Ζαγόρι!

Την επισημάνση κάνει με επιστολή του προς τον «Πρωινό Λόγο» ο κ. Στέφανος Χρηστογούλας, με αφορμή εργασίες που έγιναν στις παρυφές της Βίτσας, από όπου και οι δύο –συγκριτικές– φωτογραφίες.

Ο κ. Χρηστογούλας, τονίζει ότι η αποκατάσταση ζημιών και η συντήρηση που γίνεται σε καλντερίμια που έχουν υποστεί φθορές δίνουν τελείως διαφορετική εικόνα σε σχέση με τα παλαιά καλντερίμια, καθώς τα «νέα» είναι κακοφτιαγμένα και ακαλαίσθητα. Υπογραμμίζει μάλιστα τις ευθύνες της Εφορείας Μνημείων, η οποία θα έπρεπε να υποχρεώνει τους αναδόχους τέτοιων έργων να αντιγράψουν τα παλαιά καλντερίμια και βάσει αυτών να προχωρούν μετά στις εργασίες.

Οι αναφορές του κ. Στ. Χρηστογούλα, οφείλουν να προβληματίσουν τους αρμόδιους και ιδίως τους φορείς του Ζαγορίου, που πρέπει να διαφυλάξουν ως κόρη οφθαλμού την πολιτιστική τους κληρονομιά, σημαντικό μέρος της οποίας καταλαμβάνουν τα καλντερίμια και τα γεφύρια, που είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με την ιστορία του τόπου.

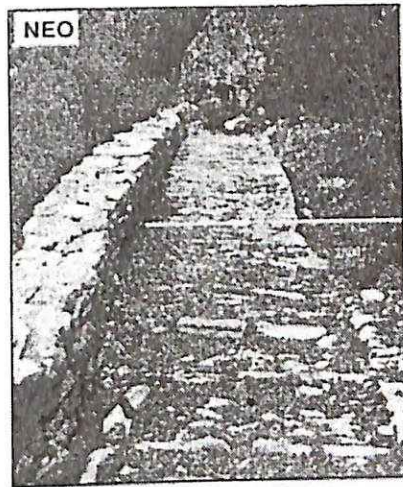
Το κείμενο της επιστολής έχει ως εξής:

«Αντιγραφή & επικόλληση

Το πασίγνωστο *δίδυμο λέξεων* που την *σήμερον εποχή* γνωρίζουν άπαντες όχι μόνο όσοι ασχολούνται με υπολογιστές αλλά και απλοί πολίτες. Το λένε από *μόνες* τους οι λέξεις. Βλέπω κάτι, το αντιγράφω και δημιουργώ ακριβώς το ίδιο δίπλα του ή κάπου αλλού.

Ισχύει βέβαια για όλα τα άλλα εκτός από την *συντήρηση* και *κατασκευή* καλντεριμιών. Δηλαδή όταν εγκρίνονται *κονδύλια* χιλιάδων ευρώ για *συντήρηση* ενός (π.χ.) καλντεριμιού στο Ζαγόρι, *πρέπει* ο ανάδοχος να *επισκευάσει* και να *συντηρήσει* το καλντερίμι στην *πραγματική* του *μορφή* και όχι να το αλλοιώσει εντελώς.

Για παράδειγμα *τολμώ* να αναφερθώ στην *πολύ καλή κίνηση* της τότε *δημοτικής αρχής* του *Κεντρικού Ζαγορίου* να *κατασκευάσει*, να *επισκευάσει* *εν μέρει* και *τελικά* να *συνδέσει* με το καλντερίμι τα *δύο χωριά* *Κουκούλι* και *Βίτσα*.

Από την εκκλησία του Αη Ταξιάρχη, στις παρυφές του χωριού της Βίτσας, υπάρχει καλντερίμι σύγχρονης κατασκευής που σε κάποιο σημείο συναντά το απaráμιλλης τέχνης παλαιότερο καλντερίμι που έχει κατασκευαστεί πριν από αιώνες (φωτογραφία) [παλιό]]. Και όσο πλησιάζουμε για να περπατήσουμε την Σκάλα της Βίτσας, τόσο πιο εντυπωσιακό γίνεται το καλντερίμι. Σε κάθε βήμα βλέπεις και καταλαβαίνεις την *μαστοριά* των τότε *μαστόρων*.

Μα ο χρόνος είναι αμείλικτος και σε κάποια σημεία το παραδοσιακό καλντερίμι έχει αποσαρθωθεί, έχει υποστεί ζημιές και καλού-

νται οι σημερινοί μαστόροι (ο Θεός να βάλει το χέρι του αν αυτοί είναι μαστόροι) υπό τον όρο της πληρωμής τους, πρέπει να αντικαταστήσουν εκ νέου και να αντιγράψουν το υπάρχον καλντερίμι ώστε αρμονικά να μην βλέπει ο κάθε πεζοπόρος την **ΜΕΓΑΛΗ** διαφορά της τεχνικής.

Αλλά χάριν *συντομίας* (δηλαδή λιγότερα μεροκάματα άρα περισσότερο κέρδος) το νέο καλντερίμι είναι τελείως διαφορετικό, είναι κακοφτιαγμένο και σε οπτική εικόνα καταλαβαίνεις την ακαλαίσθησία των νέων κατασκευαστών (Φωτογραφία [νέο]).

Εδώ πάει γάντι και η παροιμία

Γράφουν για το «ΖΑΓΟΡΙ μας»

Αναδημοσιεύουμε από τον «Ηπειρωτικό Αγώνα της 12-3-13» σχόλια της κ. Λουκίας Τζάλλα. Τα καλά της Λόγια μας δίνουν δύναμη να συνεχίσουμε.

ΤΗΣ ΛΟΥΚΙΑΣ ΤΖΑΛΛΑ
Έμφυχα κωδωνοστάσια

Πόσο σημαντικό ρόλο παίζουν στη ζωή του τόπου μας και ιδιαίτερα στον πολιτιστικό τομέα οι μικρές εφημερίδες των συλλόγων και τα περιοδικά που εκδίδονται και που επιμένουν να εκδίδονται, παρά τις δυσκολίες και τις αντίθετες συνθήκες. Μία πολύ καλή πρόταση και το γνωρίζουμε πολύ καλά όλοι, είναι αυτή της Ιστορικής Λαογραφικής Εταιρείας Ζαγορίου που λειτουργεί από το 1978. Από τότε που ένας Γιαννιώτης με όραμα, όπως ήταν ο ιδρυτής της ο αείμνηστος Κίμων Κυριαζής συνέλαβε την ιδέα και την υλοποίησε με την συνδρομή και άλλων εξεχόντων προσωπικοτήτων, η εφημερίδα των Ζαγορισίων καλά κρατεί. Κι όχι μόνο κρατά γερά, αλλά και μας δίνει ενδιαφέροντα άρθρα κι είναι κάτι Σπύρο Μελά το κωδωνοστάσι του Ζαγορίου και όχι μόνο. Οι επαρχιακές εφημερίδες, έλεγε ο Μελάς, είναι τα έμφυχα κωδωνοστάσια της χώρας.... Καμπάνες για όλες τις αλήθειες, για όλες τις πλάνες, για όλους τους θεούς, για όλους τους ανθρώπους. Στην επαρχία κυκλοφορούν διαμάντια και πολύτιμοι γραφιάδες.

Λαμπριάδειος σχολή

Δύο πολύ ενδιαφέροντα άρθρα διάβασα λοιπόν στην εφημερίδα το «Ζαγόρι μας». Το ένα αφορά στην πάλαι ποτέ ακμάζουσα Λαμπριάδεια σχολή στα Άνω Πεδινά για την παραχώρηση στο Πανεπιστήμιο της χρήσης του κτιρίου για την ίδρυση του πανεπιστημιακού Λαμπριάδειου Σταθμού Οικολογίας. Πρόκειται για ένα σπουδαίο εγχείρημα, όπως γράφει ο πρόεδρος της Διαχειριστικής επιτροπής Γιώργος Δουδής, γιατί απ' ενός θα προστατευτεί και θα αξιοποιηθεί το κτιριακό συγκρότημα, αλλά «το Ζαγόρι μας» όπως γράφει, «θα ανακτήσει την παλιά του αίγλη».

Δεν ξέρω αν αυτό θα ισχύσει, η ουσία είναι ότι αυτή η σχολή έγραψε μια λαμπρή πορεία σε δύσκολα χρόνια, έθρεψε γενιές κι αποτέλεσε το μοναδικό για τον καιρό του επαγγελματικό ίδρυμα στον τόπο.

Θα συσταθεί το ίδρυμα;

Το άλλο σημαντικό άρθρο με την υπογραφή του Απόστολου Ντιναλέξη αναφέρεται στη λαογραφική συλλογή του αείμνηστου Αγάππου Τόλη στους Κήπους Ζαγορίου, ανησυχώντας για την τύχη της. Κλείνει με τον επίλογο να σταματήσουν οι αντιδικίες και οι μεμψιμοιρίες μεταξύ των Κηπταίων των κληρονόμων και μη, που ήταν η βασική αιτία της μη λειτουργίας του μουσείου όσο ζούσε ο Αγάππος Τόλης και να λειτουργήσει το μουσείο με τα σημερινά αντικείμενα που μεταφέρθηκαν στο περιφημο ανεγερθέν κτίριο. Αισιοδοξεί ο κ. Ντιναλέξης για να συσταθεί σύντομα ίδρυμα.

ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΕΦΥΓΑΝ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ν. ΓΙΑΝΝΗΣ

«Καλόν μοι νυν θανείν, απαλλαχθείς των του σώματος επιγείων δασάνων, όπως ίδοιμι την ένδοξον θεωρίαν Εκείνου»

Είναι λόγια που ταιριάζουν στην δογματική και βιωματική πίστη μας, την γεμάτη ελπίδα, για την προσδοκώμενη Ανάσταση και την επιουρνίο πνευματική εορτή, στην οποία εισήλθε με την μακαρία κοίμησή του ο Βασίλειος Γιαννής, ο φίλος και λιαν αγαπητός σε όλους εμάς που τον γνωρίσαμε και τον ζήσαμε.

Αγαπητέ μας Βασίλη,

σήμερα όλοι: Ο πρόεδρος και το Πολυμελές Διοικητικό Συμβούλιο της Ριζαρείου, ο Διευθυντής της Σχολής και ο Σύλλογος των καθηγητών, όλο το υπαλληλικό προσωπικό και οι μαθηταί δηλ. όλη η «Ριζάρειος Οικογένεια», σου **απευθύνει τον ύστατο Χαιρετισμό**.

Σε βλέπουμε στο **κατευόδιο** ως τον «Ηπειρώτη άνδρα» που ανάλωσε όλη του τη ζωή ως Γενικός Γραμματέας της Ριζαρείου, ως τον άφογο υπηρεσιακά άνθρωπο, τον πάσχοντα εργάτη της, που λειτούργησε με τρόπο: στο πώς θα ψηλώνει την **«Εικόνα»** της. Γι' αυτό και τη θητεία σου στη Ριζάρειο την βίωνες ως ιερή αποστολή.

Εμείς σήμερα –Όλοι– στο άκουσμα του απροσδοκίτου θανάτου, νιώθουμε ότι μας συνέδεε εκείνος ο ανεξίτηλος, ο πνευματικά συγγενικός-ψυχικός δεσμός, της Ριζαρείου οικογένειας, και αισθανόμαστε βαρυσταλίες, με βαθύτατη θλίψη.

Αγαπητέ μας Αδελφέ Ριζαρείτη, εμείς θα σε ενθυμούμεθα ως τον άνθρωπο που αγάπησε όσο τίποτε άλλο τη Σχολή.

Ανέλαβες την θέση του Γραμματέως πολύ νέος και σε μια από τις **δυσκολότερες – ιστορικά για το Έθνος μας– περιόδους**, στην μεταπολεμική δίσεκκη εποχή που η λειτουργία των Διδακτηρίων της Σχολής είχε ανασταλεί.

Τότε η παρουσία σου ήταν καταλυτική. Ήσουν ο κινητήριος μοχλός που συνέβαλες με τον πλέον ουσιαστικό τρόπο, στον σχεδιασμό, στην οργάνωση και στην όλη διεργασία και προετοιμασία – βοηθώντας και συμβουλευόντας τα μέλη του Πολυμελούς Συμβουλίου, για την πραγμάτωση αυτού του οράματος: Στην επανασύσταση δηλ. και επαναλειτουργία της Σχολής, στην θέση που βρίσκεται σήμερα – στο Χαλάνδρι.

Η Ριζάρειος Σχολή εκφράζει ευχαριστίες και ευγνωμοσύνη γιατί την τίμησες με την ανιδιοτελή προσφορά σου, σε μια συναισθηματική σχέση που εκφραζόταν με μια γενναιοδωρή διάθεση, με μια ζηλευτή αφοσίωση, με μια όχι απλώς πρόθυμη αλλά φλογερή φιλοτιμία, που φανέρωναν μέσα από το ξεχωριστό ήθος την αγάπη σου για την Σχολή.

Ο ζωτικός χώρος που έδινε νόημα στη ζωή σου ήταν η Ριζάρειος και ο χρόνος της καθημερινότητάς σου ήταν η δημιουργική προσφορά προς την Σχολή, όπου με **σχολαστικότητα** και **τελετουργική επιμέλεια**, με ευγένεια στις σχέσεις σου αλλά και με πνεύμα αδέκαστο και δίκαιο, φρόντιζες, χωρίς προβολή και επίδειξη, για την ορθότερη και ευνοϊκότερη επίλυση των θεμάτων, σεβόμενος με ιερότητα το πνεύμα και τον σκοπό του Διαθέτη.

Μάλιστα με αυτό το πνεύμα –της ιερότητας της Διαθήκης– και με το ανάστημα του ρόλου σου προώθησες προγράμματα και προς το αγαπημένο σου Ζαγόρι (η γενέτειρά σου ήταν η Βίτσα) και κυρίως προς την γενέτειρα του Ίδρυτού και ευεργέτου Ριζάρη το Μονοδένδρι για την λειτουργία των εκεί Σχολών.

Αγαπητέ μας Βασίλη

Τώρα που οδεύεις προς την χορεία της Αγιάζουσας και θριαμβεύουσας Εκκλησίας και θα συναντηθείς με άλλες εξέχουσες προσωπικότητες που γαλουχήθηκαν στις αγκάλες της Ριζαρείου ή Υπηρέτησαν Αυτή, μεταβίβασέ τους τα καλά και αληθινά νέα: πως η Ριζάρειος που με τόσο αγάπη και με τόσο πάθος διακόνησες, πάντα θα σε ευγνωμο-

νεί και θα ψέλνει ευχαριστίες για την ευσυνειδητή προσφορά σου – πως η Ριζάρειος υπηρετώντας την Εκκλησία και την Πατρίδα, τα Γράμματα και την Αρετή συνεχίζει το έργο της χάριν και στους κόπους σου και στις ενέργειές σου.

Αφού συλλυπηθούμε την λατρευτή σύζυγό σου Σοφία, τον αγαπημένο γιο σου και συνάδελφό μας Νίκο με την λατρευτή του σύζυγο Αφροδίτη και τον εγγονό σου Βασίλειο, τους συγγενείς σου και φίλους σου

Αναφωνούμε συμπάλλοντας

καλό σου ταξίδι Αγαπητέ μας φίλε

Αιωνία σου η μνήμη

Δημήτριος Μίχας

Δ/ντής Ριζαρείου Εκκλ. Σχολής

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Η. ΠΑΣΧΟΣ

Αγαπημένε θείε Νίκο ήρθαμε στην Αττική γη στο αναπάντεχο, ξαφνικό και παράκαιρο κάλεσμά σου, να σου πούμε το στερνό αντίο για το μεγάλο ταξίδι που διάλεξες να κάνεις, εκείνο το πρωινό της 6ης Φεβρουαρίου 2013.

Απ' τη γενέθλια γη ήταν όλοι εκεί τα ανίψια σου, η αδερφή σου, η νύφη σου, ο γαμπρός σου, τα ξαδέφια σου. Ο δρόμος μακρύς, ο πόνος μεγάλος κι οι θύμησες πολλές. Πολύς ήταν κι ο κόσμος που ήρθε για το ύστατο χαιρε. Πολύ και το κενό που άφησες στη γυναίκα σου και τα παιδιά σου.

Δεν μπορώ να βρω τα λόγια, να βάλω τις λέξεις στη σειρά, να γράψω αυτά που λέγονται σε τέτοιες περιστάσεις, τι να πω εξάλλου αυτά είναι ριζωμένα μέσα στις καρδιές μας.

Όπως σε κοιτούσα, εκεί, γαλήνιο να ξεκινάς το μεγάλο ταξίδι ήθελα να σου πω πολλά, ένα μεγάλο ευχαριστώ για όσα μας πρόσφερες και μας έμαθες, αλλά η ψυχή σφίγγονταν κι ένας κόμπος ανέβαινε στο λαιμό και δεν άφηνε τη φωνή να βγει.

Κι εσύ βιαζόσουν, έφυγες ξαφνικά και γρήγορα. Πάντα βιαζόσουν, σαν κάτι να 'θελες να προλάβεις, σαν να μη σου έφτανε ο χρόνος, λες και είχες το κατάλοιπο του αιώνιου πήγαινε έλα, την αιώνια στράτα της φυλής μας.

Πάντα όμως ερχόσουν, από κάπου ερχόσουν, κι εμείς τα ανίψια σου σε περιμέναμε, και χαιρόμασταν τον ερχομό σου, ζούσαμε κάθε φορά την προσμονή του ερχομού σου και την κάναμε γιορτή και χαρά.

Αγαπημένε θείε Νίκο! Εμείς πάντα θα σε περιμένουμε, γιατί αυτό είναι ριζωμένο μέσα στις καρδιές μας, στις σκέψεις μας. Είναι το συνήθιο μας. Κι εσύ θα έρχεσαι πάντα στις θύμησές μας, μιας και θα παραμείνεις για πάντα ο αγαπημένος θείος Νίκος των παιδικών μας χρόνων.

Καλό κατευόδιο θείε Νίκο.

Αιωνία η μνήμη σου.

Και ας είναι ελαφρύ το χώμα της Αττικής γης που σε αγκάλιασε.

Ηλίας Α. Πάσχος

ΜΑΡΙΑΝΘΗ ΑΝΔΡΕΑ ΔΩΔΟΥ

Οι Σκαμνελίτες μέλη του συνδέσμου Σκαμνελιτών θα θυμούνται πάντα την καλωσυνάτη, χαμογελαστή με τον καλό λόγο, καλοδεχούμενη συγχωριανή τους Κυρά-Μαριάνθη, σύζυγο του Αντρέα Δώδου, που έφυγε για το αιώνιο μακρινό της ταξίδι, πλήρης ημερών, στα 98 της χρόνια, με πλήρη διαύγεια κι επιαφή με το περιβάλλον της.

Στις κόρες της, γαμπρούς, πολλά εγγόνια, δισέγγονα και συγγενείς τους εκφράζουν τα θερμά συλλυπητήριά τους και την ευχή το Σκαμνελιώτικο χώμα που τη σκέπασε εκείνη τη χειμωνιάτικη μέρα του Φλεβάρη (14-2-13) να είναι ελαφρύ.

Σύνδεσμος Σκαμνελιτών Κατοίκων Αττικής

ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΕΦΥΓΑΝ

ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟ ΔΟΥΒΑΛΗ

Καλό Ταξίδι ΔΑΣΚΑΛΕ

της γνώσης και της αρετής,

του ήθους και της καλοσύνης,

της αγάπης και της στοργής,

της επιείκειας και της αυστηρότητας,

της κουλουράς και της καλλιέργειας,

της ανιδιοτέλειας και της προσφοράς,

σεβαστέ μου εσύ δάσκαλε

ΑΙΩΝΙΑ η μνήμη σου

Γιάννης Δ. Τσουμάνης

Τσεπέλοβο - Φεβρουάριος 2013

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ
ΣΤΟΝ ΑΝΤΩΝΗ ΣΤΡΟΥΛΙΑ

Κατά την επίσκεψή μας στην Κλινική την Κυριακή το μεσημέρι πριν 13 μέρες (10 Φεβρουαρίου 2013) είχε χάσει κάθε ελπίδα, είχε πάρει απόφαση ότι δεν υπάρχει «Ωνάσειο» για «γιατροιά». Είχε αποδεχτεί το μοιραίο «Ψοφάω» μας είπε – «σαν όλα τα ζωντανά», διευκρίνισε στην ένστασή μας για το ρήμα που χρησιμοποιήθηκε.

Θαρραλέος, έτοιμος από καιρό, απήγγειλε απνευστί το ποίημα του αγαπημένου του ποιητή Καβάφη.

ΑΠΟΛΕΙΠΕΙΝ Ο ΘΕΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΝ

*Σαν έξαφνα, ώρα μεσάνυχτ', ακουσθεί
αόρατος θίασος να περνά
με μουσικές εξαίσεις, με φωνές–
την τύχη σου που ενδίδει πια, τα έργα σου
που απέτυχαν, τα σχέδια της ζωής σου
που βγήκαν όλα πλάνες, μη ανωφέλετα θρηνήσεις.
Σαν έτοιμος από καιρό, σα θαρραλέος,
αποχαιρέτα την, την Αλεξάνδρεια που φεύγει.
Προ πάντων να μη γελασθείς, μην πεις πως ήταν
ένα όνειρο, πως απατήθηκεν η ακοή σου·
μάταιες ελπίδες τέτοιες μην καταδεχθείς.
Σαν έτοιμος από καιρό, σα θαρραλέος,
σαν που ταιριάζει σε που αξιώθηκες μια τέτοια πόλι,
πλησίασε σταθερά προς το παράθυρο,
κι άκουσε με συγκίνησιν, αλλ' όχι
με των δειλών τα παρακάλια και παράπονα,
ως τελευταία απόλαυσι τους ήχους,
τα εξαίσια όργανα του μυστικού θιάσου,
κι αποχαιρέτα την, την Αλεξάνδρεια που χάνεις.*

Μετά μας ανέφερε για τις «μακρές συνομιλίες» που είχε «όλες τις τελευταίες μέρες με τα αγαπημένα του πρόσωπα:

– τον αγαπημένο του – και αγαπημένο μας μεγάλο αδελφό Γιάννη –τον πρωτοπόρο γεωπόνο αναδιαρθρωτή των καλλιεργειών της Θεσσαλίας ολόκληρης–, που είχε φύγει μόλις πριν δυο μήνες. Μη έχοντας μάθει τον θάνατό του είπε: «Να δούμε ποιος θα φύγει πρώτος»

Μας ανέφερε για τις μακρές συνομιλίες που είχε για τους γονείς, για περιστατικά των παιδικών του χρόνων στο λατρευτό χωριό, τα Τέμπη(!), όπου μεγάλωσε και άκουγε φωνές.

ΦΩΝΕΣ

Ιδανικές φωνές κι αγαπημένες

εκείνων που πεθάναν, ή εκείνων που είναι

για μας χαμένοι σαν τους πεθαμένους.

*Κάποτε μες στα όνειρά μας ομιλούνε·
κάποτε μες στην σκέψη τες ακούει το μυαλό.*

*Και με τον ήχο των για μια στιγμή επιστρέφουν
ήχοι από την πρώτη ποίησι της ζωής μας–
σα μουσική, την νύχτα, μακρινή, που αβύνει.*

Άκουγε τη φωνή του πατέρα, όταν καλούσε τα –πρώτα(!)– «παλλη-κάρια» του να τον βοηθήσουν στις αγροτικές και κτηνοτροφικές δουλειές.

«Γιάνν' – Αντών', Αντών – Γιάνν»!

Αγάπησε τη Γη και δέθηκε μαζί της, της έμεινε πιστός, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέχρι τέλους...

– Θυμήθηκε τη μητέρα μας, την «Λενάκη» που πάλευε μέρα νύχτα για να γίνουμε άνθρωποι. Τη μητέρα που παραλίγο θα σκότωνε, όταν πιτσιρικοί αυτοί, ξεκρέμασε την γεμισμένη καραμπίνα του πατέρα, σημάδεψε και πάτησε την σκανδάλη: Είχαν τύχη τα πρώτα πέντε αδελφάκια – τα τελευταία τρία δεν είχαμε γεννηθεί ακόμα: τα βόλια πέρασαν κάτω απ' τη μασχάλη της μητέρας που σκυμμένη πάνω απ' τη σκάφη ζύμωνε ψωμί να φάμε!

«Τα γράφω αυτά στο βιβλίο που έγραφα είπε».

Αμέσως μετά τις «συνομιλίες» και τις διηγήσεις περιστατικών μή-καμε, σαν να μη συνέβαινε τίποτε– «η ζωή συνεχίζεται είπε».

Ανησυχούσε για την πολιτική κατάσταση: «Θα τα καταφέρει η κυβέρνηση, θα μείνουμε στο ευρώ; Θα γλιτώσουμε την καταστροφή;». Τον καθησύχασα παραθέτοντας επιχειρήματα για τις δυσκολίες αλλά και για τους λόγους για τους οποίους οι Ευρωπαίοι δεν θα μας αφήσουν. «Μην φοβάσαι» του είπα. «Να τα γράφεις αυτά», είπε...

Μετά με ρώτησε για τον μπαχτσέ μου, που ένα μέρος του με βοή-θησε και ξεχερώσαμε μαζί πριν δυο χρόνια.

«Έχουμε βάλει εκεί και έχουμε φοβερό σπανάκι, ρόκα, μπατζιά» του είπα.

Μιλήσαμε 20, ίσως 30 λεπτά, κουράσθηκε και ζήτησε να κοιμηθεί. Τον αφήσαμε. Το απόγευμα, που ξαναπήγαμε, μιλήσαμε ελάχιστα' είχε πάρει πια τον δρόμο, τον χωρίς επιστροφή δρόμο.

Τον αποχαιρετούμε τώρα, θρηνώντας μαζί με «Τα Άλογα του Αχιλλέως».

ΤΑ ΑΛΟΓΑ ΤΟΥ ΑΧΙΛΛΕΩΣ

*Τον Πάτροκλο σαν είδαν σκοτωμένο,
που ήταν τόσο ανδρείος, και δυνατός, και νέος,
άρχισαν τ' άλογα να κλαίνε του Αχιλλέως·
η φύσις των η θάνατη ανακτούσε
για του θανάτου αυτό το έργο που θωρούσε.
Τίναζαν τα κεφάλια των και τες μακρές χαιτες κουνούσαν,
την γη χτυπούσαν με τα πόδια, και θρηνούσαν
τον Πάτροκλο που ενδιώθαν άψυχο –αφανισμένο–
μία σάρκα τώρα ποταπή –το πνεύμα του χαμένο–
ανυπεράσπιστο– χωρίς πνοή–
εις το μεγάλο τίποτε επιστραμένο απ' την ζωή.*

*Τα δάκρυα είδε ο Zeus των θανάτων
αλόγων και λυπήθη. «Στου Πηλέως τον γάμο»
είπε «δεν έπρεπ' έτσι άσκειπτα να κἀνω
καλλίτερα να μην σας δίναμε, αλόγα μου
δυστυχισμένα! Τι γυρεύατ' εκεί χάμου
στην άβλια ανθρωπότητα που είναι το παίγνιον της μοίρας.
Σεις που ουδέ ο θάνατος φυλάγει, ουδέ το γήρας
προσκαίρες συμφορές σας τυραννούν. Στα βασανά των
σας έμπλεξαν οι άνθρωποι!». – Όμως τα δάκρυά των
για του θανάτου την παντοτινή
την συμφοράν εχύνανε τα δυο τα ζώα τα ευγενή.*

ΗΛΙΟΧΩΡΙ**Συλλυπητήρια**

Μας ξάφνιασε και μας λύπησε η είδηση του πρόσφατου θανάτου των δύο αδερφών **Στρούλια** (του **Γιάννη** στις 21-12-12 και του **Αντώνη** στις 23-2-13) που ακολούθησαν τον αδερφό τους **Αλέξανδρο** που έφυγε πολύ πριν. Στην οικογένεια Στρούλια με καταγωγή από το Ηλιοχώρι Ζαγορίου το περιοδικό μας αναφέρθηκε πολλές φορές για δυσάρεστες και ευχάριστες στιγμές. Την βιβλιοθήκη μας κοσμούν τα βιβλία των τριών αδερφών (Παύλου, Γιάννη και Αντώνη).

Την είδηση του θανάτου των αδερφών του, μας την έστειλε ο νεώτερος αδερφός τους Παύλος μαζί με τον αποχαιρετιστήριο λόγο προς τον Αντώνη και με μια γενναϊόδωρη για το περιοδικό μας προσφορά στη μνήμη τους.

Η διοίκηση του περιοδικού ευχαριστεί και συλλυπείται θερμά τα εν ζωή αδέρφια τους και όλους τους συγγενείς.

Το ΔΣ της ΙΛΕΖ

ΑΝΩ ΠΕΔΙΝΑ**Συγχαρητήρια**

Η Πανωσουδενιώτισσα Ευτέρπη Τσιγαρά και ο σύζυγός της Χάρης Καραγιάννης δικαιούνται να καμαρώνουν και για το γιο τους **Γιώργο** Εισαγγελέα Σύρου και για την κόρη τους **Γιώτα** Επίκουρη Καθηγήτρια Παιδαγωγικής στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Από καρδιάς θερμά συγχαρητήρια.

Ελένη Δούβλη

Βάφτιση

Στους φίλους του Ζαγοριού συναδέλφους **Χρήστο** και **Τασούλα Παπαδοπούλου** για την βάφτιση του εγγονού τους ευχόμαστε να ζήσει ο **Χρηστάκης** και να

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

τον καμαρώσουν όπως ονειρεύονται.

Γιώργος - Ελένη Δούβλη

Θάνατοι

Πέθανε στις 10-3-2013 στα Ιωάννινα και κηδεύτηκε την επομένη στο χωριό του συζύγου της Πέρδικα Ιωαννίνων η Πανωσουδενιώτισσα **Νίκη Βράνιαλη-Νούση**.

Στο σύζυγό της Θεόφιλο και τις δύο κόρες της θερμά συλλυπητήρια.

Ελένη - Γιώργος Δούβλης

ΑΝΘΡΑΚΙΤΗΣ**Συγχαρητήρια**

Η **Πετρούλα Βαζιάκα** η νεαρή δασκάλα και μέλος του χορευτικού του συνδέσμου μας είναι η νέα Πρόεδρος του Πολιτιστικού Συλλόγου του χωριού της.

Θερμά συγχαρητήρια

Ελένη Δούβλη

ΑΝΩ ΡΑΒΕΝΙΑ**Συλλυπητήρια**

Ο 69χρονος καλονοικοκύρης **Ελευθέριος Μπισιέλας** αναπαύτηκε για πάντα στο Βλαχάτανο Ζίτσας το Φλεβάρη του 2013. Θερμά συλλυπητήρια στη σύζυγο, στα παιδιά, στ' αδέρφια του Αννούλα και Μιχάλη Καψάλη και λοιπούς συγγενείς.

Δέσποινα Γκερλέ-Μπίτσα

ΑΡΙΣΤΗ**Γεννήσεις**

Η **Κωνσταντίνα Τζουμάκα** από την Αρίστη και ο **Στέργιος Ζιώγας** χορευτές του συνδέσμου Ζαγορισιών έγιναν γονείς. Να τους ζήσει η κορούλα.

Ελένη Δούβλη

ΑΣΠΡΑΓΓΕΛΟΙ**Συγχαρητήρια**

Θερμά συγχαρητήρια στο **Μιχάλη Καραγιαννόπουλο** του Κώστα και της Γεωργίας που πήρε με άριστα το Μεταπτυχιακό Δίπλωμα ειδί-

κευσης στην Κλινική Βιοχημεία-Μικροβιακή Βιοτεχνολογία από το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

Καλή σταδιοδρομία και πάντα επιτυχίες.

Στην αναδεχτή μας **Ματίνα Μπονόβα** που πήρε το πτυχίο των Μαθηματικών ευχόμαστε ολόψυχα καλή σταδιοδρομία.

Οι νονοί της Τάκης-Σταυρούλα Βαραδίνη

ΒΙΤΣΑ**Συγχαρητήρια**

Η **Χρύσα Χαρίση** του Σπυρίδωνα και της Πόπης Αρβανίτη πέρασε στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας στο Οικονομικό Τμήμα. Θερμά συγχαρητήρια, καλή πρόοδο και καλή φοιτητική ζωή.

Αρραβώνες

Η **Νικολέτα Χαρίση** του Κων/νου και της Αναστασίας Χατζηρούμπη αρραβώνιασε με τον εκλεκτό της καρδιάς της **Στέλιο** από την Παρδαλίτσα Ιωαννίνων. Θερμά συγχαρητήρια. Καλά στέφανα.

Δέσποινα Γκερλέ-Μπίτσα

ΒΟΒΟΥΣΑ**Γάμοι**

Ο **Στέφανος Καζάνας** και η **Αλεξάνδρα Κίτσιου** παντρεύτηκαν. Να ζήσουν. Δέσποινα Γκερλέ-Μπίτσα

ΓΡΕΒΕΝΙΤΙ**Γεννήσεις**

Η **Σοφία Φάφα** κι ο **Νίκος Χατζής** από την Ανθούσα Πάργας απόκτησαν πρωτότοκο τρισεχαρατωμένο κοριτσάκι στα Γιάννενα. Να τους ζήσει γερό και τυχερό.

Γάμοι

Η **Σοφία Στραπέλη** και ο **Παναγιώτης Χόρεβας** παντρεύτηκαν στην Αθήνα. Να ζήσουν με υγεία και ευτυχία. Δέσποινα Γκερλέ-Μπίτσα

ΔΕΜΑΤΙ**Θάνατοι**

Ο 93χρονος **Αν. Κασέφτης** αναπαύτηκε για πάντα το Φλεβάρη του 2013. Να ζήσουν οι απόγονοί του και να του πάρουν τα χρόνια εγγονός του Παν. Μπλέτσος, συνάδελφός μας και λοιποί συγγενείς!

Δέσποινα Γκερλέ-Μπίτσα
Έφυγε από τη ζωή στις ΗΠΑ ο **Γεώργιος Κ. Ντάφης** σε ηλικία 85 ετών.

Έφυγε από τη ζωή στις ΗΠΑ η **Πανάγιο Λ. Θεοδώρου** σε ηλικία 88 ετών.

Έφυγε από τη ζωή ο **Αναστάσιος Κ. Κασέφτης** σε ηλικία 93 ετών.

Θερμά συλλυπητήρια στους οικείους τους!

Βασίλης Σπύρου

ΔΙΚΟΡΦΟ**Γάμοι**

Ο **Δημήτριος Κόλλιας** και η **Αλίκη Ραδιοτοπούλου** παντρεύτηκαν. Να ζήσουν.

ΕΛΑΦΟΤΟΠΟΣ**Γάμοι**

Η **Ευδοκία Τζόκα** και ο εκλεκτός της **Κυριάκος Μαυροειδής** παντρεύτηκαν το Φθινόπωρο του 2012 στην Καλαμάτα. Να ζήσουν, ν' ασπρίσουν, να γεράσουν.

Δέσποινα Γκερλέ-Μπίτσα

ΚΑΤΩ ΠΕΔΙΝΑ**Θάνατοι**

Πέθανε στις 10/3/13 ο αιδεσιμώτατος **Μιχαήλ Χατζής** και κηδεύτηκε την επομένη στην γενέτειρά του Κάτω Πεδινά. Στην προεσβυτέρα, στα παιδιά του και σε όλους τους συγγενείς του θερμά συλλυπητήρια.

«Το Ζαγόρι μας»

Συλλυπητήρια

Για το θάνατο του σεβαστού μου θείου, αιδεσιμώτατου **πάτερ Μιχαήλ**, αδερφό της αείμνηστης μητέρας μου, συλλυπούμαστε θερμά την οικογένειά του.

Ο ανηψιός του Κώστας Βασιλείου (Αυστραλία)

ΚΑΛΟΥΤΑΣ**Συγχαρητήρια**

Συγχαρητήρια στον Ζαγορίσιο Οφθαλμίατρο **Ντίνο Βίκα** που έγινε παππούς από την κόρη του Ελένη.

Ελένη Δούβλη

ΛΑΪΣΤΑ**Θάνατοι**

Ο συμπαθέστατος καλονοικοκύρης συνταξιούχος ταξιτζής **Φίλιππος Καψάλης** ήταν το 4ο από τα 6 παιδιά του Χρήστου και της Υπατίας και είχε γεννηθεί τον Αύγουστο του 1943.

Πάνδημη έγινε η κηδεία του στον Άγιο Νικόλαο Κοπάνων Ιωαννίνων στις 13-2-2013. Θερμά συλλυπητήρια στους συγγενείς του όλους.

Δέσποινα Γκερλέ-Μπίτσα

ΛΕΠΤΟΚΑΡΥΑ**Γεννήσεις**

Η **Χαρούλα** και ο **Σωκράτης Γκαγκόπουλος** χάρισαν στη Ραφαηλία τους υγιέστατο αδελφάκι το Γενάρη του 2013.

Να ζήσει γερό και τυχερό.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ**Θάνατοι**

Ο 89χρονος **Θεόφιλος Πεζοδρόμος** απεβίωσε στη Δράμα. Συλλυπητήρια θερμά.

ΜΗΛΙΩΤΑΔΕΣ**Γεννήσεις**

Η **Αλεξάνδρα** και ο **Άρης Γ. Τσικουράς** απόκτησαν στη Γερμανία αγόρι.

Να τους ζήσει.

Βασίλης Σπύρου

ΠΑΠΙΓΚΟ**Γεννήσεις**

Η **Κλεοπάτρα Αποστόλου** και ο **Ηλίας Γιάννος** απόκτησαν πρωτότοκο αγοράκι στα Γιάννενα.

Να τους ζήσει με υγεία, χαρά, ευτυχία.

Θάνατοι

Η πρώην γειτόνισσα του αείμνηστου παππού μου, χρυσοχέρα φιλότιμη καλονοικοκυρά (**Κώστα**) **Βασιλική Τάγκα**, το γένος Κεραμάρη, που είχε γεννηθεί το 1918, χάρισε παιδιά, εγγό-

νια, δισέγγονα και έφυγε από κοντά μας το Δεκέμβρη του 2012.

Νάχουν την ευχή της και να της πάρουν τα χρόνια οι απόγονοί της. Ανάλαφρο το Παπιγκιώτικο χρώμα που τη σκέπασε.

Δέσποινα Γκερλέ-Μπίτσα

ΠΕΤΡΑ**Γάμοι**

Η **Λεοντάρη Μαρία** και ο **Γρηγόριος Λώλης** παντρεύτηκαν. Να ζήσουν.

ΠΑΠΙΓΚΟ**Θάνατοι**

Σε τροχαίο δυστύχημα σκοτώθηκε η Παπιγκιώτισσα **Αγγελική (Κική) Στάρρα**, η μικρότερη κόρη του αείμνηστου καθηγητού Κλέαρχου Στάρρα και ο σύζυγός της καθηγητής **Θεοχάρης Κοκκινάκης** εκ Κρήτης. Θερμά συλλυπητήρια στους οικείους τους.

«Το Ζαγόρι μας»

ΠΟΤΑΜΙΑ**Θάνατοι**

Έφυγε από τη ζωή η **Λαμπρινή Αν. Γιώτη** σε ηλικία 87 ετών. Θερμά συλλυπητήρια στους οικείους της!

Βασίλης Σπύρου

ΣΚΑΜΝΕΛΙ**Θάνατοι**

Απεβίωσε η **Μαριάνθη Δώδου**. Συλλυπητήρια θερμά.

Γεννήσεις

Η **Μαρία Γραμμενιάτη** και ο **Δημήτρης Τζουμερκιώτης** χάρισαν στην Ιωάννα τους υγιέστατο αδελφάκι στα Γιάννενα στις 16-1-13. Να τους ζήσει γερό και τυχερό!

ΤΣΕΠΕΛΟΒΟ**Γεννήσεις**

Η **Βίκυ Τσουμάνη** και ο **Νίκος Κουτσούπας** χάρισαν

στη Σοφούλα τους ένα υγιέστατο αδελφάκι στα Γιάννενα στις 13-2-2013. Γερό και τυχερό το τρίτο εγγονάκι της Σοφίας και του Ιάσωνα Τσουμάνη.

Θάνατοι

Η γελαστή πρεσβυτέρα 77χρονη **Λαμπρινή**, πέταξε κοντά στον αείμνηστο παπα-Τριαντάφυλλο Ντάφλο την Τρίτη 26-2-2013 στους Μελιγγούς Δωδώνης, όπου πάνδημη έγινε η κηδεία της. Θερμά συλλυπητήρια στους συγγενείς της.

Δέσποινα Γκερλέ-Μπίτσα

ΦΡΑΓΚΑΔΕΣ**Θάνατοι**

Έφυγε στις 14-2-2013 ο **Σπύρος Στεργίου**. Η κηδεία έγινε στον Ιερό Ναό Αγίου Νικολάου Κοπάνων.

Θείε στο μακρινό και αγύριστο ταξίδι σου σε αποχαιρετούν τα παιδιά σου, τα εγγόνια σου, τα ανήψια σου, συγγενείς, φίλοι χωριανοί.

Αιώνια η μνήμη σου.

Κώστας Στεργίου

Συλλυπητήρια

Έφυγε από κοντά μας ο συμπαθέστατος **Γιώργος Τσεκούρας** από το χωριό Φραγκαδές Ζαγορίου, το τρίτο παιδί των Φραγκαδιωτών Δημήτρη και της Ερασμίας Τσεκούρα, παντρεμένος με την Ειρηνούλα Βαμβακά, με την οποία και απέκτησαν τον μονακριβο υιό τους Δημήτρη, σήμερα καθηγητή σε πανεπιστήμιο της Ολλανδίας.

Στην Ειρηνούλα και τον Δημήτρη στέλνουμε τα θερμά μας συλλυπητήρια και ευχόμαστε να είναι ελαφρύ το χρώμα της Αττικής γης, που σκεπάζει τον Φραγκαδιώτη φίλο μας.

Γιώργο, πάντα θα σε θυμόμαστε με αγάπη.

Οι φίλοι σου, Ιωάννης και Ηλέκτρα Καλύβα

Στο άκρο δεξιό η Χρυστάλα Δούβλη

ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ - ΔΩΡΕΕΣ

ΑΡΙΣΤΗ

– Για τις ανάγκες του Ι. Ν. Κοίμησης Θεοτόκου Αρίστης προσέφεραν διάφορα χρηματικά ποσά οι: Αγγελική Συκιώτη, Ελένη Ζήση, Κων/νος Τζιόμπος, Μαίρη Γέπη στη μνήμη του συζύγου της **Σταύρου**.

– Στη μνήμη **Παναγιώτας Γέπη** αντί στεφάνου χρηματικά ποσά στον Ι. Ν. Κοίμησης Θεοτόκου Αρίστης οι οικογέν. Γέπη Αθηνάς, Γέπη Γεωργίου, Γέπη Βιολέτας, Γέπη Ντίνας, Γέπη Μαίρη, Άρης και Ουρανία Μιχαήλ, Χατζημελετίου Φρειδερίκης, Ζαφείρη Αριάδνης, Ζαφείρη Παναγιώτη, Κλούμπα Ιωάννη, Βανδέρα Ιωάννη, Ζαχάρη Γεωργίου, Ντινούλη Βασιλείου, Λογοθέτη Θωμά, Τζιόμπου Κωνσταντίνου, Μιχαήλ Ιπποκράτη, Κύρκου Νικολάου, Σιάτρας Σάββας ως εκπρόσωπος αποφοίτων Ριζαρείου Σχολής.

Η Εκκλησιαστική Επιτροπή ευχαριστεί θερμά.

ΑΣΠΡΑΓΓΕΛΟΙ

– Χρηματικό ποσό κατέβαλαν στην μνήμη του **Αγησίλαου Γκίτσα** η οικογένεια Κων/νου Καραγιάννη και η κ. Μαρίνα Γκάνου.

Η Εκκλησιαστική Επιτροπή ευχαριστεί θερμά.

ΦΡΑΓΚΑΔΕΣ

– Η Αναστασία Κεκρίδου προσέφερε 100 Ε στην εκκλησία του Αγίου Δημητρίου.

Η Εκκλησιαστική Επιτροπή ευχαριστεί.

ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ ΣΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΑΣ

– **Παύλος Στρούλιας** 1.000 ευρώ, στη μνήμη των αδερφών του **Αλεξάνδρου, Ιωάννη** και **Αντωνίου**.

– **Παντελή-Βαζάκα Θεανώ** 100 ευρώ, στη μνήμη του αγαπημένου συζύγου της **Τριαντάφυλλου Παντελή**.

– **Παπαδημητρίου Βασιλική** 50 ευρώ στη μνήμη της **Ευλαλίας Λιόγκα** και **Παπαδημητρίου Σπυρίδωνα**.

Ευχαριστούμε θερμά.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

ΕΥΡΩ 200

Στρούλιας Αντώνιος

ΕΥΡΩ 100

Κίτσου Μένη
Δούκα Νίτσα
Παντελή-Βαζάκα Θεανώ
Σιούρη Μαρία

ΕΥΡΩ 60

Βαταβάλη Χάιδω
Βαταβάλη Μαρίκα
Καλύβας Ιωάννης
Βούρδας Χρήστος

ΕΥΡΩ 50

Στάρρας Γρηγόριος
Παπαποστόλου-Τσουκανέλη Έλλη
Φωτέτσιου Όλγα
Οικονόμου Δημήτριος
Βολογιαννίδης Χριστόδουλος
Βραζιτούλης Γεώργιος
Μουδόπουλος Σταύρος
Βέλλος Απόστολος
Μαρνέλλη-Μιχαήλ Λουκία
Ιωαννίδης Δημοσθένης
Παρλαπάς Δημήτριος
Τότσα Αφροδίτη
Πισιπή Μαρία

ΕΥΡΩ 40

Γαμπρίσιος Χρήστος
Παπαδημητρίου Βασιλική
Λιόγκα-Σακκά Βούλα
Χαρισιάδου Ευγενία

ΕΥΡΩ 35

Αγγελολιάννη Φρόσω

ΕΥΡΩ 30

Δερβένη Ελένη
Δούβλης Πέτρος
Κοντοκάλης Δημήτριος
Γεωργάκης Αλέξανδρος
Καραμπά Ιοκάστη

Φωτιάδου Άννα
Λιάππη Έλλη
Χρόνη Αριστέα
Γενναδίου-Σπαντίδα Μαρία
Βούρβος Νικόλαος
Βούρβος Παναγιώτης
Κώστας Γεώργιος
Μητσιμάρη Αδαμαντία
Ράπτη Ρωξάνη
Θεοδοσίου Γεώργιος
Λένης Αχιλλέας
Ματσίκας Πασχάλης
Ματσίκας-Νικολάκη Αρετή
Καβάγιας Γεώργιος
Ζινδριλής Γεώργιος
Ζινδριλής Χριστόδουλος
Ζηκοπούλου Αφροδίτη
Βαταβάλη-Μάντζιου Μαίρη
Τόμος Δημήτριος
Γάνου-Αζά Ελένη
Λαμπρίδης Δημήτριος
Γενναδίου-Μαυρολίδη Ελένη
Καψάλης Φωκίων
Μπασογιάννη Ευτυχία
Μίχα Ιφιγένεια
Ακονίδης Γρηγόριος
Αναγνωστοπούλου Ιωάννα
Ματσούλη Αμαλία
Παπαλεξίου Δάντης
Τσούκαλη Ελευθερία
Δούκα Φιλομήλα
Δάλλας Κων/νος
Παπανικολάου Νικόλαος
Λαζαρίδου Θεοδοσίτσα
Παπακωστίδη-Τζίμα Βικτωρία
Χριστοδούλου Κων/νος
του Αχιλλέα
Νικόπουλος Λεωνίδας
Τριανταφυλλίδης Γεώργιος
Καψάλη-Τριανταφυλλίδου Βασιλική
ΕΥΡΩ 20
Νόνας Νικόλαος

Μουσείο φωτογραφίας ΖΑΓΟΡΙΣΙΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ Πέτρου Φραγκούλη

Με χαρά ανακοινώνουμε ότι το μουσείο θα λειτουργεί **μόνιμα** στο Τσεπέλοβο, στο πρώην Γυμνάσιο, από τα μέσα του Απριλίου, χώρο που παρεχώρησε ο Δήμος Ζαγορίου.

Το μουσείο θα λειτουργεί χωρίς εισιτήριο κυρίως τα σαββατοκύριακα αλλά και κάθε μέρα μετά από επικοινωνία με τον κ. Φραγκούλη στο Σκαμνέλι και στα τηλέφωνα:

2653081170, 6946104034, 6944390355.

το ΖΑΓΟΡΙ μας

Ιδρυτής:
ΚΙΜΩΝ ΚΥΡΙΑΖΗΣ
ΕΤΟΣ 1978
★

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ:

ΙΣΤΟΡΙΚΗ
ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ:

ΤΖΙΟΒΑΣ ΒΑΣΙΛΗΣ
ΠΡΟΕΔΡΟΣ Ι.Λ.Ε.Ζ.

Η ΠΡΩΤΗ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ

ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ ΣΤΑΘΗΣ
ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
ΒΑΡΖΩΚΑΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ
ΤΖΙΟΒΑΣ ΦΡΙΕΟΣ
ΤΣΑΟΥΣΗΣ ΛΕΩΝΙΔΑΣ
★

ΣΥΝΤΑΣΣΕΤΑΙ

ΑΠΟ ΤΟ Δ. ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

ΓΚΕΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
Επίτιμος Πρόεδρος
ΤΖΙΟΒΑΣ ΒΑΣΙΛΗΣ
Πρόεδρος
ΝΤΙΝΑΛΕΞΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ
Α' Αντιπρόεδρος
ΚΥΡΙΑΖΗΣ ΚΑΛΛΥ
Β' Αντιπρόεδρος
ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΣΑΒΒΑΣ
Γεν. Γραμματέας
ΤΣΕΚΟΥΡΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
Ταμίας
ΖΑΧΑΡΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
Έφορος Εκδηλώσεων
ΣΤΟΥΚΙΔΗΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ
Μέλος

Αριστίστην μέλη:
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ- ΔΟΥΒΛΗ ΕΛΕΝΗ
ΣΥΚΙΩΤΗΣ ΣΤΑΥΡΟΣ

Εξελεγκτική Επιτροπή

ΓΑΛΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ
Πρόεδρος
ΚΑΨΑΛΗΣ ΦΩΚΙΩΝ
Μέλος

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ - ΕΙΣΦΟΡΕΣ

Περιοδικό «Το ΖΑΓΟΡΙ μας»
Σίνα 4 Ιωάννινα 454 44
και στο Μυροπωλείο
ΚΑΛΛΥ ΚΥΡΙΑΖΗΣ
Λόρδου Βύρωνος 21
Τηλ. 26510 26266
Ιωάννινα 45444

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ

Εσωτερικού 30 ΕΥΡΩ
Ευρώπης 40 ΕΥΡΩ
Εκτός Ευρώπης 50 \$ ΗΠΑ

ΔΙΕΚΠΕΡΑΙΩΣΗ

ΡΟΥΛΑ ΕΥΘΥΜΙΟΥ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ:

Μ. ΔΟΥΒΛΗ - Π. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ
28ης Οκτωβρίου 41 (Στοά Καμπέρη)
Τηλ. 26510 20544 - 26510 27845
Ιωάννινα 454 44